

ECITABU CIRHANZI CA MAKABEYO I. Omurhondêro

Engoma y'Aleksandro

¹ Aleksandro, mwene Filipo w'e Macedoniya amango arhengaga omu cihugo c'e Kitiyirna*, erhi amâhima Dariusi, mwâmi w'Abapersi n'Abamedi, anacimurhola entebe yâge (bulya embere ali mwâmi w'e Bugereki yône).

² Ajizire entambala za ngero nyinji, ayanka bishagala binji, anigûza na bâmi banji muli eco cihugo.

³ Agendekera bwenêne kuhika oku lubibi lw'igulu, anyaga muli mashanja manji, igulu lyoshi lyahwekera embere zâge; kuli ebyo arhondêra obucibonyi bulushire omu murhima gwâge, anakâcîshinga.

⁴ Ajira emirhwe mizibu y'abalwî, acîjira mukulu wa bihugo binji n'amashanja manji, n'abâmi banji bamushiga.

⁵ Lêro endwâla yamujako! akengêra oku ensiku zâge zamamuhikira,

⁶ Anacihamagala abarhambo bâge bakulu, na balya boshi bâbâga naye kurhenga eburhò, abagabira obwâmi bwâge embere afè.

* **1:1 1, 1** Ecihugo c'e Kitiyima co cihugo c'ebuzikiro bw'izûba bw'e Israheli-Palestina: Bene Cipro, abantu b'omu cihugo c'Abagereki, ci bwenêne ab'e Macedoniya.

⁷ Aleksandro† afîre erhi amâyîma myâka ikumi n'ibiri.

⁸ Abarhambo bâge banacirhôla ecihugo ngasi muguma aha banali bamuhire.

⁹ Boshi bayambala ngasi muguma ishungwè enyuma ly'okufà kwâge kuguma n'abâna bâbo enyuma zâbo, kwagera myâka minji erhi banacikola maligo manji omu cihugo.

Antiyokusi Epifani n'okuja kw'oborhere bw'ecigereki omu Israheli

¹⁰ Muli abôla bâmi mwarhenga omuzî mubolo: izîno lyâge Antiyokusi Epifani‡ mwene mwâmi Antiyokusi embere abâga e Roma nka mushwêkwa; ahâbwa obwâmi omu mwâka gwa igana na makumi asharhu na nda kurhenga oku burhegesi bw'Abagereki.

¹¹ Hali emisole omu cihugo c'Israheli mwago mango y'akâgishumikwa okuhirimya Buyahudi banji omu nderho zâbo mpu: Kanyi rhunywâne n'agandi mashanja rhuyûbakînwe nago bulya kurhenga rhucîyêgwîre kulibo mabî manji gamarhuhirimakwo.

¹² Ebyo binwa byanacibasîmîsa.

¹³ Bône na nene bayêmêra okugendera mwâmi, bayumvanya naye okushimba engeso z'abapagani.

† **1:7 1, 7** Aleksandro mukulu, ali mugeriki ahima bene Persi omu mwâka gwa 334 embere ly'okuburhwa kw'omucunguzi. ‡ **1:10 1, 10** Epifani: lishembano liyêrekîne obucibonyi bw'Antiyokusi. «Epi» kuderha «enyanya», «faneo», lidesire «muntu olonza okuboneka enyanya ly'abandi», ye CIBONE.

14 Aha Yeruzalemu banaciyûbaka ho olurhambà nk'oku amarhegeko g'amashanja ganali gahûnyire.

15 Ecimanyîso c'okukembûlwa canahirigirha na ntyo bahakana endagâno yâbo ntagatîfu, bacîgusha haguma n'abapagani. Bacîguza omu kujira amabî.

Antiyokusi agorha olugo lwa Yeruzalemu n'eb'y'omu ka-Nyamuzinda byahâhwa

16 Antiyokusi erhi abona oku obwâmi bwâge bwamarhinda bwinjinjà, ajà mw'omuhigo g'okuyîma e Mîsiri, lyo yêne alya ago mâmi gombi.

17 Anacijà omu Mîsiri n'engabo z'entwâli bwenêne, bâli n'ebihêsi, enjavu, abagenda n'enfarasi n'amârho manji g'e nkugè.

18 Atula entambala kuli Ptolemeyo, mwâmi w'e Mîsiri; ci Ptolemeyo anacîcîyegûla embere zâge, anacikula omulindi, ayâka. Ngabo nyinji yafîra ho, basirika bâge banji bayîrhwa.

19 Banacinyaga emîrhundu mizibu y'omu Mîsiri yoshi. Antiyokusi anyagamwo birugu binji.

20 Erhi ayusihima e Mîsiri, omu mwâka gw'igana na makumi anni n'isharhu anacihindamuka, Antiyokusi arhêra Israheli na Yeruzalemu n'engabo ndârhi.

21 Arhayôbohaga ciru okujà omu ka-Nyamuzinda, bulya ali ayôsire nka musirhe arhenza olutare lw'amasholo, n'ecinâra c'itara lya kali nda n'ebirugu byâlyo byoshi.

22 Ayanka entalulè y'emigati y'enterekêro, ebikombe bisungunu, enambi z'amasholo, arhôla

ebikirizwa, ebimanè n'ebindi by'okuyinjirira aka-Nyamuzinda.

²³ Azimba amasholo, enfaranga n'ebindi birugu byanali mwo byoshi by'engulo ndâri, ebi anahisireko.

²⁴ Erhi abà amagugumba byoshi agenda acishubirira omu cihugo câge, erhi amânabulaga mukò munji amânarhòla ebijâci biri nka bya kusiraha.

²⁵ Israheli alakirwa bwenène omu cihugo coshi.

²⁶ Abakulu n'abarhambo baheba emilumbo, abânanyere, abarhabana, barhongêra n'iranga ly'abagoli lyatubâla.

²⁷ Omuhya n'omuhya-mulume babanda endûlû; oku atamîre omu nyumpa, nyamuhya erhi anabombogorha.

²⁸ Idaho lyanacijugumira bene lyo; n'enyumpa ya Yakôbo yoshi enshonyi zayibumba.

Olw'omwengehusi

²⁹ Enyuma lya myâka ibiri, mwâmi anacirhuma omuhongêsa omu bishagala bya Yûda, naye anajà e Yeruzalemu n'engabo nyinji bwenène.

³⁰ Abantu b'eyo munda anacibahirakwo ebinwa by'olubohòlolo nabo banacimulangâlira. Câlígumiza anacikwêba oku cihugo acilemaza bwenène, ayîrha abanya Israheli mwandu.

³¹ Ebyali omu lugo babigugumba byoshi, nalo lonène aludûlika muliro ahenangula enyumpa n'engurhu z'omu marhambi.

³² Abakazi n'abâna abahêka bujà n'ebishwêkwa byâbo abigugumba.

³³ Buzinda bwaho, bayûbaka omu lugo lwa Daudi olugurhu lunene, na luzibu bwenêne; lwâbà lo lugo lwâbo.

³⁴ Bayûbasayo abantu babî bwenêne, bantu bagalugalu loshi, banayôloloka eyo munda.

³⁵ Balundayo eby'emirasano yâbo n'eby'okucîyikira, eminyago barhenzagya aha Yeruzalemu, bayilunda aho batwaho ntyo icumbi lyo okuyôbohya.

³⁶ Gwàli murhego omu hantu hatagatîfu, mushombanyi kaheza w'Israheli w'amango goshi.

³⁷ Omukò gw'abêru-kwêru gwabulagirwa omu burhambi bw'ahatagatîfu babîhya ntyôla ahantu hatagatîfu.

³⁸ Embere zâbo abayûbaka e Yeruzalemu bakûla omulindi, Yeruzalemu anaciyûbakwa n'ababisha. Olugo lwashuba ihanga oku bâna bâlo: bulya abâna bâlo bamâluyâka.

³⁹ Ahatagatîfu hâge hayôrha bwâmwe; ensiku nkulu zâge zaba za mishîbo. Ensiku zâge za Sabato kushekêsa n'irenge lyâge câbà cituka.

⁴⁰ Aha irenge lyâge lyâli lihikire ho n'akagayo kâge kahikire. Obuhashe bwâge bwahinduka mishîbo.

Obugashanizè bw'ecipagani

⁴¹ Mwâmi anacilumiza irhegeko lihyâhya omu cihugo, mpu boshi babè lubaga luguna. Ngasi lubaga lukwebe amarhegeko gâlwo eburhambi.

⁴² Ngasi ishanja lirhegesirwe lijahike engeso zâlyo, aho, mashanja manji gayêmêra eryo irhegeko lya mwâmi.

⁴³ Omu Buyahudi banji basîma okushimba idini lyâge. Bakazirherekêra abazimu, banaleka okushimba olwa Sabato.

⁴⁴ Mwâmi ayandika amaruba, anagahirako entumwa e Yeruzalemu n'oku bindi bishagala by'e Yûda, omu kubarhegeka mpu bashimbe gandi gandi marhegeko kuleka galya g'omu cihugo câbo.

⁴⁵ Mpu bakûle omu ka-Nyamuzinda kâbo ngasi nterekêro z'embâgwa n'ez'ensingônolè n'ey'okulabika mw'omukò, mpu babule okukashenga olwa Sabata n'olwa ensiku nkulu;

⁴⁶ Barhegekwa mpu bazinze aka-Nyamuzinda, haguma n'abarhabâzi bako.

⁴⁷ Mpu bayûbake empêrero z'emirhi mirherekêre, bayûbake aka-nyamuzinda k'abazimu mpu banakole barherekêre, bahâne engulube ntôrhò na ngasi zindi nyama ngalugalu.

⁴⁸ Bahanzibwa mpu baleke abâna bâbo buzira kukembûlwa, nabo bônene mpu bakacîhemula na ngasi bundi bulyo bwa kuhemula omuntu n'okumujira mugalugalu.

⁴⁹ Lyo alinda ayibagira akanwa ka Nyamuzinda, analinda ahindula engeso zâbo.

⁵⁰ Ngasi yêshi orhanashimbiri irhegeko lya mwâmi anatwîrwa okufà.

⁵¹ Ago marhegeko ganacilumizibwa omu bwâmi bwâge boshi anacijira abakazigalanga omu mashanja goshi, n'ebishagala by'e Yûda abisêza okurherekêra ngasi hantu.

⁵² Buyahudi banji, balya boshi banali bamâleka amarhegeko, bacîlunga kuli abo bantu babî. Bashimba ebigalugalu omu cihugo coshi.

53 Bàrhumà Abayahudi baciri bashimbûlizi bajà bacîfulika omu mahukulu ga ngasi lubero.

54 Omu nsiku ikumi n'irhanu z'omwêzi gwa mwenda omu mwâka gw'igana na makumi anni n'irhanu, bayûbaka ibala ly'okuyenda abantu omurhima omu nda, oku luhêro lw'enterekêro z'embâgwa. Banaciyûbaka n'ezindi mpêro z'abazimu omu bishagala bya Yûda n'omu mirhundu y'e burhambi.

55 Bakazitumbûkiza enshangi oku nyunvi z'enyumpa n'omu ngo.

56 Ebitabu by'oburhimanya byâli ho bakazibibera n'okubidûlika muliro

57 Ngasi oyu bakanashimanyire, ecitabu c'endagâno omu mwâge, na ngasi oyu bakanabwîne agwêrhe obushiru oku kanwa ka Nyamuzinda boshi bananigwe omu kushimba lirya irhegeko lya mwâmi.

58 Ntyo kwo bakazâgijira ngasi mwêzi Abayahudi bakanashimanyire omu ngo.

59 Omu nsiku makumi abiri n'irhanu z'omwêzi, bakâgijish'irherekêra kuli lulya luhêrero, bayûbakaga oku luhêro lw'enterekêro z'e mbagwa.

60 Abakazi bakâgigend'ikakembûza abâna bâbo, bakaziyîrhwa n'abà na babamanike omu magosi gâbo,

61 haguma n'omulala gwâbo, na balya banakukembûlwa.

62 Ciru okwo kwahà Abayahudi banji emisî, bacîyêrekana ntwâli, basimika omu kurhalya ebi-galugalu.

⁶³ Basîma okufà ahâli h'okucihemula n'ebiryo, n'okuhemukira ntyo endagâno ntagatîfu. Nêci banacifà.

⁶⁴ Oburhè bunji bwayunjula omw'Israheli.

II. Entambala ntagatîfu yatulagwa na Matatiyasi

2

Matatiyasi n'abâna bâge

¹ Ago mango hanaciyisha mulume muguma ye Matatiyasi mwene Yowane, mugala wa Simoni mudâhwa mukulu w'omu bûko bwa Yowaribu, anacirhenga e Yeruzalemu, agendiyûbaka e Modini.

² Ali agwêrhe bagala barhanu: Yowane izîno lyâge lishembano ye wali Gadi.

³ Simoni, bakazâgimuderha mpu ye Tasi.

⁴ Yûda izîno lyâge lishembano ye wali Makabeyo.

⁵ Eleyazari izîno ly'okucîsula ye wali Ahurani, na Yônatani naye izîno lyâge ly'okucîsula, ye wali Apusi.

⁶ Erhi abà amâbabala n'amabî gadwîrhe gajirwa e Buyahudi n'omu Yeruzalemu,

⁷ Matatiyasi anaciderha erhi: Yajewe nieki we! Carhumirage nieki mburhwa mwa gano mango mpu mbone oku omulala gwâni gwasherera n'okuhera kw'olubaga lwa Nyamuzinda, lwamahirima omu maboko g'abahwinja, aka-Nyamuzinda akala kakola kali omu maboko g'abashombanyi.

⁸ Enyumpa y'okushengera ekola mulangabule nka muntu banenaguzize.

⁹ Ebirugu byakazâgikayikengesa byoshi byahâhirwe, abâna bâge b'ebirhaba boshi banigûzibwe omu mirimbwa; engôrho y'omushombanyi yahungumwire abâna hâge b'emisole boshi.

¹⁰ Lubaga luhi lurhayimiri omu kashambala kâge, nîsi erhi okucîhêkera ebi bahagula muli ye.

¹¹ Bamukungwîre yêshi, owakazagicîrhonda yêne akola mujâ.

¹² Sinzagya oku oluhêro lwîrhu, akashala kîrhu, irenge lîrhu, byoshi byâhagwîrwe, amashanja g'abapagani gabihemwîre.

¹³ Biguma bicigi byankacirhuma rhwalama?

¹⁴ Okubundi obôla Matatiyasi n'abagala basharhula emyambalo yaho bayambala sunzu bajâ omu mishbo minene.

Enterekêro yarhindibuzibwa aha Modini

¹⁵ Abarhambo ba mwâmi bajira omukolo gw'okusêza abantu mpu bahemukîre Nyakasane, banacyiisha omu lugo lwa Modini, bakolaga bayishire okurheganya enterekêro zâbo.

¹⁶ Bene Israheli banji babashiga, Matatiyasi boshi n'abagala banacigendijira nabo eryâbo ihano olundi lunda.

¹⁷ Zirya ntumwa za Antiyokusi banacijâ emunda Matatiyasi ali banacimubwîra mpu: «Oli muluzi wa lukengwa na wa buhashe muli luno lugo ogwêrhe na bagala bâwe na bene winyu osimikirekwo.

18 “Jaga eruhywa we murhanzi ojire okwôla irhegeko lya mwâmi lidesire nk'oku agandi mashanja ganajizire, nk'oku abantu ba Yûda banajizire n'abasigîre omu Yeruzalemu na ntyôla w'oyûla wêne mweshi n'abà omu mulala gwâwe mwâbà bîra ba mwâmi; we oyûla mweshi n'abâna bâwe mwahembwa bwenêne amasholo n'ensaranga n'ebindi binji mwandu”.

19 Matatiyasi anacishuza ahamagaza n'izû linene erhi: «Ciru amashanja goshi g'omu bwâmi gankamuyumva, ngasi muguma aleke ntyôla idini ly'ababusi bâge, ciru bankashimba ntyôla n'obulonza bwâbo, n'amarhegeko gâge.

20 Nionôla n'abagala bâni na bene wîrhu rhwashimba idini ly'ababusi bîrhu.

21 Nnâmahanga arhulange rhurhahîraga rhukaleka akanwa n'amarhegeko gâge.

22 Rhurhashimbe amarhegeko ga mwâmi na ntyôla mpu rhucîberule oku idini lîrhu, rhujè akabà ekulyo nîsi erhi e kumoshô».

23 Oku anayûsiderha ebyôla binwa, muyahudi muguma ayêgera omu masû g'abandi boshi mpu akola arherekêra nk'oku irhegeko lya mwâmi linadesire, kuli lulya luhêrero lwâli aha Modini.

24 Matatiyasi erhi abona kulya omutula gwa-mugwârha, yêshi ebya muli omunda byager-amwo omusisi, aleka oburhè bwâge bwanayâka nk'oku irhegeko linadesire, anacîcîguga kuli olya muntu amunigira kulya luhêrero.

25 Muli agôla mango gonênè, aniga olya musirika wa mwâmi wajag'asêza abandi mpu barherekêre, ahongola na lulya luhêro.

26 Ntyôla kw'obushiru bw'irhegeko* bwamu-gendinage, akulikira ntyôla olwiganyo lwa Pinasi walwîsagya Zimri, mugala wa Salomu.

27 Okubundi obwôla Matatiyasi anacij'ahamagaza omu lugo lwoshi erhi: ngasi yêshi onacigwêrhwe n'obushiru oku kanwa ka Nnâmahanga, akabà ocîlanzire eciragâne câge emwa Nnâmahanga, akanye anshimbe.

28 Ye n'abagala bayikirira oku ntongo, bajandika ebi banaligwêrhe byoshi omu lugo.

Olwa Sabato omw'irungu

29 N'abandi Buyahudi banji bakazâgilonza obushinganyanya bwa kanwa ka Nnâmahanga, nabo babungulukira omw'irungu.

30 Mpu bajicîbêrera eyôla munda boshi n'abâna bâbo, na bakâbo, n'ebishwêkwa byâbo bisungunu bulya bali bamâlîbuka.

31 Banacimanyîsa emwa basirika bakulu n'engabo zâbo zanali aha Yeruzalemu, murhundu gwa Daudi, oku abantu barhayêmîre irhegeko lya mwâmi bajîre cifulika omw'irungu.

32 Honahalya ngabo nyinji y'abasirika ya nacibakulikira, erhi babahikako batwa olugamba balonza okubalwîsa olusiku lwa Sabato.

33 Banacibabwîra mpu akagayo kinyu kamarhalusa! Rhengi muyishe munajîre oku mwâmi anarhegesire na ntyôla mwanalama.

34 Nabo Abayahudi banacibashuza mpu: rhurharhenge eno munda; rhurhashimbe

* 2:26 2, 26 Obushiru bw'amarhegeko: Lolà Mib 25, 6-15; Lul 106, 30.

irhegeko lya mwâmi, bulya kwanabà kuvûna olusiku lwa Sabato.

³⁵ Honahalya abanya-Sîriya banacibatulakwo entambala.

³⁶ Ci abâbo barhabashuzagya, barhaderhaga mpu bakababanda ciru ibuye liguma, ciru mpu bankahamika eminwa y'obulumba bâlicîfulisiremwo.

³⁷ Rhufire rhweshi haguma oku rhunali, bako-laga bacîbwîra. Empingu n'igulu bali bahamîrizi bîrhu kuli oku mwarhuyîrha buzira kushimba irhegeko ciru n'eliguma.

³⁸ Abasirika babarhabâlira ntyôla olusiku lwa Sabato, babanigûza boshi kuguma n'abâna bâbo, bakâbo n'ebishwêkwa byâbo, bali bantu cihumbi.

Omukolo gwa Matatiyasi n'ogw'engabo yâge

³⁹ Matatiyasi erhi ayumva ogwôla mwanzi gw'abîra; babalakira bwenêne, babavugumulira emirenge, babarhogeza emirenge bwenêne.

⁴⁰ Banacibwîrana mpu: rhukaderha mpu rhwankajira rhweshi nk'oku bene wîrhu bajizire, rhukaderha nti, rhurhankalwîsa agandi mashanja omu kufungira akalamo kîrhu; amarhegeko gîrhu, buno buno banarhumalîra rhweshi hano igulu.

⁴¹ Kurhenga olwo lusiku banacirhôla ogûla muhigo mpu: amango hakajira owarhulwîsa olwa Sabato, nîrhu rhunamulwîse, rhulekifa nk'oku abîrhu bajiraga emunda bali bacîfulisire.

⁴² Enyuma ly'ahôla ecigabi c'Abahasidimi† bacîlunga kuli bo; bali b'Israheli ba ntwâli, bulya

† 2:42 2, 42 Abahasidimi: Ngabo y'Abayahudi balishimbire amarhegeko.

boshi banashibiriraga akanwa ka Nnâmahanga.

⁴³ Ngasi boshi banakazâgiyâka eryôla ibala, obwo buhanya nabo, bacîlunga kuli bo na ntyôla bayûshûla emisî yâbo.

⁴⁴ Bayîrha enkola maligo, omu bukunizi bwâbo, n'abalêrha akavango omu burhè bwâbo. Emisi-gala yayâkiraga emwa gandi mashanja yacicîfulika yo.

⁴⁵ Matatiyasi n'engabo yâge bazunguluka omu cihugo coshi bajà barhangula empêrero.

⁴⁶ Bajâbakembûla omu kubașêza ngasi bâna barhali basâg'ikembûlwa, banashimânaga omu Israheli boshi.

⁴⁷ Banagendekera okuminika eyôla mifiriri. Nobushanja bwâbo bwababêra bwinjâ.

⁴⁸ Ntyôla irenge lya kanwa ka Nnâmahanga balîkûla omu maboko g'abashombanyi na balya bâmi babî, barhanazigaga omushekera gw'encuku gwashekêreza omu cihugo câbo.

Okufà kwa Matatiyasi n'ebinwa byâge bizinda

⁴⁹ Erhi ensiku za Matatiyasi ziheka, anacibwîra abâna bâge erhi: «Bunôla gakola mango ga bucîbonyi na mango ga kutwâna omumino mango gashâbashâba na ga bukunizi bulîkirirwe.

⁵⁰ “Yâgi bâna bâni bajizire obushiru oku kanwa ka Nnâmahanga, muhâne obuzîne bwinyu malaganyo g'ababusi bîrhu garhuma”.

⁵¹ “Kengêri emikolo ababusi bîrhu bajizire amango banaciri hanôla, ninyu mwanayishibona irenge linene n'izîno linyu lyanayôrha emyâka n'emyâka”.

52 “Abrahamu k’arhabonekaga mwemêzi omu marhangulo abwîne k’arhanakuzibagwa mpu ali muntu wa buyêmêre erhi ko binali?”

53 “Yozefu omu mango g’amalibûko gâge alanga amarhegeko ga Nnâmahanga kwarhuma abà murhambo mukulu omu Mîsiri”.

54 “Pinasi, shakulu wîrhu obushiru ali agwêrhe oku ndagâno ya Nnâmahanga bwarhuma ahâbwa eyindi ndagâno y’ensiku n’amango”.

55 “Yozwè omu kuyûkiriza akanwa bwinjà, omu kuhamîriza akanwa okushingânîne, kwarhuma abà mutwî w’emmanja omw’Israheli”.

56 “Kalebu okuhamîriza okunali omu ndêko kwamuhà ecihimbi c’ecihugo nka kashambala kâge”.

57 “Daudi, okurhînya Nnâmahanga kwâge kwarhuma ahâbwa obwâmi bw’ensiku n’amango”.

58 “Eliya obushibirizi bwâge oku kanwa ka Nnâmahanga bwarhuma ahêkwa omu mpingu”.

59 “Ananiyasi, Azariyasi na Misaheli okuyêmêra kwâbo kwabayôkola omu ngulumira y’omuliro”.

60 “Daniyeli, obwîrhonzi bwâge bwamuyôkola bwamukûla omu kanwa k’entale”.

61 “Ntyôla mulole omu ngasi mpiriri y’abantu bagera han’igulu, ngasi bacîkubagira Nyamuzinda barhabulabula”.

62 “Kuziga murhayôbohaga oburhegesi bw’omuntu mugalugalu, irenge lihwerwa oku cavu n’oku binyagasi by’ekuzimu”.

63 “Ene erhi ye warhina ecikanyi, n’irhondo orhacimushimâne bulya anashubîre omu katulo n’enkengêro zâge erhi zamâyûrha”.

⁶⁴ “Kuziga bâna bâni musimike, mubè n’oburhwâli bw’okulwîra akanwa ka Nnâmahanga bulya kanarhuma mwaja irenge”.

⁶⁵ “Loli mwene winyu Simoni, nyîshi oku abà mugula w’ihano, mwakazimu yumva ensiku zoshi, yekola wajibà sho winyu oyûla”.

⁶⁶ “Yûda Makabeyo, muntu wa ntwâli kurhenga eburhò bwâge, abè murhambo w’engabo zinyu z’abalwî, ahagalike amashanja”.

⁶⁷ “Mushubûzagye ngasi banashimba akanwa ka Nnâmahanga boshi mucîhòlere olubaga lwîrhu”.

⁶⁸ “Mugalulire amashanja kulya banajiriraga Israheli na ninyu mwene mucîhangâne okushimba akanwa ka Nnâmahanga”».

⁶⁹ Anacibagisha, anacijà emunda bashakulu wâge bâjîre.

⁷⁰ Afà omu mwâka gwa igana na makumi anni na ndarhu; abagala banacimubisha omu nshinda y’ababusi bâge aha Modini na Israheli anacimushîba n’okumulakira bwenêne.

III. Yûda Makabeyo murhambo w’Abayahudi (166-160 embere za Mwâmi Yezu)

3

Obukuze bwa Yûda Makabeyo

¹ Yûda, n’elyâge lishembano ye Makabeyo, ye mugala wayimire omu byâge.

² Ali agwêrhe abarhabâzi, bene wâbo n’abîra b’îshe, banacilwa entambala z’Israheli n’oburhwâli bunene.

³ Ayûshûla irenge ly'olubaga lwâge, ahagarhira emirasano yâge nka mpenzi, kula entwâli y'okunali yankanajira, atula entambala analanga ecihando n'engôrho.

⁴ Omu kulwa kwâge akâbwandira nka ntale, nka mwâna wa ntale amango akola aminisire omusimbi.

⁵ Anacijà ahiva abalenganya ngasi aha anayumvagya bali hoshi, anajà adûlika muliro ngasi banalonzagya okujà balibuza olubaga lwâge.

⁶ Endyâlya, zayongoloka bamârhungwa n'obôba embere zâge, banyankola maligo boshi banyuguma n'okuboko kwâge kwarhuma omurhûla gulumira hoshi.

⁷ Okuhimana kwâge kwanacijugumya bâmi banji, kwanalêrha obushagaluke kuli Yakôbo n'okumukumbuluka kwayôrha ensiku zoshi mugisho.

⁸ Azunguluka omu bishagala bya Yûda; anakungushamwo abashombanyi arhenza ntyôla omungo munene omu Israheli.

⁹ Izîno lyâge lyajà irenge kuhika aha igulu lihekera, ashûbûliza haguma abâli hezire.

Okuhima kurhanzi kwa Yûda

¹⁰ Apoloniusi anacishûbûza engabo nyinji y'abapagani n'eyindi ngabo y'e Samâriya mpu bayîshilwîsa Israheli.

¹¹ Yûda anaciyumva, anaciyisha lwabumbana, amuhima amuniga, banji batumirhwa kulinzifa n'abasigalaga bayâka.

¹² Abayahudi banacirhôla ebi bajandikaga, naye Yûda anacirhôla engôrho ya Apoloniusi yo anakazirigilwamwo omu kalamo kâge koshi.

¹³ Seroni murhambo w'engabo y'abanya-Sîriya, anayumva oku Yûda amâshûbûza engabo y'abasirika ney'abemêzi omu kulwa anaciderha erhi:

¹⁴ Nacihà izîno ly'irenge n'obukuze boshi mw'obu bwâmi; nalwîsa Yûda n'engabo yâge bulya amagayaguza oburhegesi bwa mwâmi.

¹⁵ Anacirhabâla obwo naye n'engabo nyinji y'abagalugalu, mpu bamurhabâle okucîhola kuli Israheli.

¹⁶ Erhi bayegera e ntongo ya Beteroni, Yûda naye anacihuluka n'engabo yâge nsungunu mpu agendimulwîsa.

¹⁷ Abantu bâge erhi bâbona olya nyamugege w'abantu, banacibwîra Yûda mpu: «ka rhwana-hasha rhwe bantu basungunu okulwîsa eyi nkûmo y'abantu banji ntya, ci bwenêne obûla rhwarhamire n'ene rhurhacihira akantu omu nda».

¹⁸ Yûda anacibashuza erhi; «Kunahashikane, duba duba engabo nyinji ehimwe n'abantu basungunu, bulya omu masù g'empingu*, kwo na kuguma okuyôkola abantu n'engabo nsungunu erhi enyinji.

¹⁹ “Bulya okuhima na omu matabâro kurharhenga oku bunji bw'engabo ci omu mpingu mwo emisî erhenga”.

* **3:18 3, 18** Mpingu: muli eci citabu olwo luderho lukolesibwa kanjikanji okuyêrekana Nyamuzinda w'empingu, Nyamuzinda w'emalunga arhashusha enshanga abapagani bagashâniza.

20 “Banaciyisha barhuhârhîreko, abôla bantu babî mpu barhuherêrekeze rhwêne, bakirhwe n’abâna bîrhu mpu banarhuhâhe ebintu”.

21 “Ci rhwêhe gwo rhwafungira amagala gîrhu n’amarhegeko gîrhu”.

22 “Ci yêhe âbahungumulira embere zîrhu, murhayôbohaga cici”».

23 Erhi ayusiderha ntyo acîsuna caligumiza kuli bo: Seroni n’engabo yâge bahungumuka bwenêne omu masù gâge.

24 Yûda n’engabo yâge banacibakulikira luminomino oku mwandagalo gwa Beteroni goshi na kuhika omu kabanda. Hôfi bantu magana gali munâni banacifâ n’abasigalaga bayâkira omu cihugo c’Abafilistini.

25 Oku bundi banacirhondêra okuyôboha Yûda na bene wâbo n’amashanja goshi ganayûbakaga eburhambi bwâbo gakageramwo omusisi.

26 Izîno lyâge lyahika oku bwâmi, n’amashanja goshi gakazishambâla ogwa ago matabâro ga Yûda.

Mwâmi arhegeka Lisiyasi okushâba Israheli

27 Erhi mwâmi Antiyokusi ayumva eyôla myanzi yoshi, ajuguma n’oburhê anacirhegeka mpu bashûbûze emirhwe y’omu bwâmi bwâge boshi ejîre omurhwe muzibu gw’abasirika.

28 Ahamûla embîko yâge agaba oluhembo lwa mwa ka mugumagumâ oku mirhwe yâge anacibarhegeka mpu babê bacîrheganyize oku kujâ aha ngasi banabarhumire.

29 Okuhandi anacibona oku enfaranga z’omu mbîko yâge zikola zinyihire; n’oku empongano

y'omu bihugo byâge erhali nyinganaci, erhi kavango nagandi mabî garhuma bulya amâkûla amarhegeko gâbâga omu cihugo kurhenga mîra.

³⁰ Ayôboha mpu arhacibone ebi akazigabulira olubaga lwâge nk'oku anakazigijira liguma erhi kabiri omu mwâka, avangulire olubaga nk'oku abandi bâmi bali bamushokolire bânakazâgijira.

³¹ Obwôba bwamuja oku nyomvu, anacirhola omuhigo gw'okugendinyaga abâ Persi lyo ahongêsa emirhundu yoshi na ntyôla abone enfaranga nyinji.

³² Asiga Lisiyasi, muntu w'omu baluzi na w'omu mulala gwa mwâmi mpu alange ecihugo câge kurhenga oku lubibi lw'olwîshi Efrata kuhika oku lubibi lw'e Mîsiri,

³³ mpu anabè mulezi w'omugala Antiyokusi kuhika amango anagaluke.

³⁴ Amuhà oluhande lw'engabo yâge n'enjavu, anamukomêreza okujira oku anamurhegesire oku biyêrekîre abantu b'omu Yûda n'ab'e Yeruzalemu.

³⁵ Amurhegeka mpu arhumeyo engabo y'okugendibalwîsa lyo bamalîra obuhashe bwa Israheli na ngasi binacisigîre aha Yeruzalemu.

³⁶ Mpu banayishihira Omu cihugo câbo abantu ba handi banayishibagabira amashwa omu ku-gayêshera ecigole.

³⁷ Mwâmi arhola olundi luhande lwa engabo yâge aha Antiyokiya, omu mwâka gwa igana na makumi anni na nda, anaciyikira olwîshi lwa Efrata anacigera omu cihugo c'enyanya.

Gorigiyasi na Nikanori omu Yûda

³⁸ Lisiyasi anaciciîshoga Ptolemeyo, mugala wa Dorimeni, Nikanori na Gorigiyasi, barhambo ntwâli omu matabâro, na bîra ba mwâmi.

³⁹ Anacirhuma haguma nabo, abasirika bal-ambagira n'amagulu bihumbi makumi anni, na banyakulwîra oku nfarasi bihumbi nda mpu bagendishâba ecihugo ca Yûda nka kulya mwâmi anarhegekaga.

⁴⁰ Banacirhôla enjira yâbo, boshi n'emirhwe yâbo n'erhi babà bamâjà omu Buyahudi banacitwa icumbi hôfi n'e Emausi omu kabanda.

⁴¹ Ago mango abarhunzi b'ecôla cihugo banaciyumva ogôla mwanzi, banacikomekera n'amasholo n'enfaranga mwandu kuguma n'emiringa bajà ebwa cîrya cihando mpu bakola bali gula bene Israheli nka bajà. Engabo y'e Sîriya n'ey'omu cihugo c'Abafilistini yacîgusha haguma nabo.

⁴² Yûda na bene wâbo banacibona oku obuhanya bwamayushûka n'oku abasirika bahanzire omu lugo lwâbo. Bamanya obulonza bwa mwâmi bw'okumalîra olubaga loshi.

⁴³ Banacibwîrana mpu: «rhulwîre olubaga n'akagombe kîrhu katagatîfu».

⁴⁴ Engabo yanacishûbûzanya omu ndêko mpu bacîrheganye oku matabâro, bashenge emisî obwonjo n'amababale.

⁴⁵ Ci muli agôla mango Yeruzalemu arhacibagamwo ndi, erhi akola bwerûle nk'irungu, ntâye ciru n'omuguma omu bâna bâge wankahashir'ijamwo nîsi erhi kurhengamwo, akagombe k'okushengeramwo erhi bakacinaguzize n'abâna b'ihanga erhi

bahanzire n'abapagani bayihandamwo buzibu. Obushagaluke bwàli bwamahirigirha muli Yakôbo, barhayumvagyamwo oli akarhêra oli enzenze.

Abayahudi bajà omu ihano aha Mispa

⁴⁶ Bashûbûzanya banacijà e Mispa aha ishiriza lya Yeruzalemu, bulyâla ahôla Mispa habà kurhenga mîra hantu h'okushenga kwa Israheli.

⁴⁷ Banacicîshalisa agôla mango, bayambala sunzu, babulagira oluvù omu irhwe, basharhula emyambalo yâbo.

⁴⁸ Banacibungûla ecitabu c'amandiko matagatifu mpu basomemwo oku bajira kulyâla abapagani banagendigidôsa embuko y'abazimu bâbo†.

⁴⁹ Banaciyisha badwîrhe emyambalo mitagatifu y'obudâhwa, ebirhanzi by'omu myâka yâbo; entûlo, banacilêrha n'abanyaciragâne, abali bamahalûla ensiku.

⁵⁰ Boshi banaciyâkuza n'izû lyâbo lyoshi enyanya mpu: kurhi rhwajira ebîra birugu, ngahi rhwahêka abâla bantu.

⁵¹ Akagombe kâwe katagatifu kanineguzîbwe kanahe mulwa n'abadâhwa bâwe, bali omu mishîbo n'omu kurhongêra.

⁵² Lolà oku amashanja goshi gakola galâlîre okurhumalîra. Omanyire omuhigo gwâbo kuli rhwe.

⁵³ Kurhigi rhwankabahimaga nka wêne orhishir'irhurhabâla?

⁵⁴ Banacibûha emishekera n'okubanda orhuhababo.

† 3:48 3, 48 Lolà 2 Mak 8, 23.

⁵⁵ Enyuma lyaho Yûda anacisinga abarhambo bw'olubaga: abà okurhambula ebihumbi, amagana, arhanu, amakumi.

⁵⁶ Anacibwîra abaciyûsigiyûbaka enyumpa, bashuba bacija omu buhya, abashubabacigwîka emizâbîbu yâbo, n'abayôbohire, mpu bagaluke ngasi muguma omu mwâge, nk'oku irhegeko linadesire.

⁵⁷ Enyuma ly'ahôla engabo yanacirikûla, yagen-ditwa icumbi aha Emausi olunda lw'emukondwê.

⁵⁸ Yûda anacibabwîra erhi muhwinje bwinjâ, munabê ba burhwâli, mufole munahinike, mubê mucîrheganyize okulwîsa irhondo agâla mashanja galundumîne ahâla mpu garhumalire, rhweshi n'Akagombe kîrhu katagatîfu.

⁵⁹ Bulya kuli kukulu kuli rhwe okufîra omu ntambala ahâli h'okubona amabî gayishira eci-hugo cîrhu n'Akagombe kîrhu katagatîfu.

⁶⁰ Obulonza bw'ow'Enyanya bwajirika.

4

Entambala y'Emausi

¹ Gorigiyasi anacijaho arhôla abasirika bagenda n'amagulu bihumbi birhanu, abalwîra oku nfarasi cihumbi balya b'entwâli: banacigenda badufu.

² Mpu bagendigorha ecihando c'Abayahudi n'okubarhibukira cîfudukwe, abantu b'omu cishagala c'e Siyoni bayisha babalangûla enjira.

³ Yûda erhi ayumva okola yêne boshi n'abantu bâge b'entwâli, barhabâla mpu bakoze entambala kuli ogwôla murhwe gwâli aha Emausi,

4 oku emirhwe yâbo eciri eshandabîne eburhambi bw'ecihando.

5 Gorigiyasi anacirhibukira budufu omu cihando ca Yûda. Ci konene arhacishimana-gakwo ndi; okubundi anacirhondêra okujà abalongereza omu mirhundu, erhi anajà acibwîra erhi: barhuyâsire.

6 Erhi bucânûla Yûda alamukira oku kabanda n'engabo yâge ya bihumbi bisharhu; ci konene barhali badwîrhe empenzi ciru n'engôrho bakasîmire muli ago mango.

7 Erhi balangîra ecihando c'abapagani coshi cizibu na cibambize n'abalwî na nfarasi boshi bacizungulusire, bali bantu bakômera entambala.

8 Yûda anacibwîra abantu bâge erhi: murhayôbohaga ogwôla mwandu, murhanarhemukaga hano bamutulakwo entambala.

9 Kengêri kurhi ababusi bîrhu bafumaga omu nyanja erhi Faraoni mwâmi w'e Mîsirî akola abashimbire n'engabo y'abasirika bâge.

10 Ci bunôla rhuyakuzagye omu mpingu, anashirhufâ lukogo, anakengêre galya malaganyo gâge n'ababusi bîrhu, kandi anamalîra oku lwene eyôla ngabo mwabona embere zîrhu.

11 N'ahôla amashanja ganamanya oku hali olwîra n'oku langa Israheli.

12 Balya bashombanyi banaciyinamula amasû, banacilangîra Abayahudi bayishire babarhabâlire.

13 Banacishagamuka omu cihando bakola bakoza e ntambala, n'abo abasirika ba Yûda banaciyisha babûha emishekera.

¹⁴ Lwana cibumbana, abashombanyi, embaga zahungumuka zoshi, banacikûla omulindi omu kabanda.

¹⁵ Abâli bazinda boshi bahungumuka n'engôrho y'Abayahudi. nabo abôla Buyahudi, banacibaminika kuhika aha Gezeri na kujà omu kabanda ka Idumeya, bâbo e Azoti, lwanacigenzikanwa na Yamuniya, omu bashombanyi mwafamwo hôfi bihumbi bisharhu.

¹⁶ Okubundi Yûda n'engabo yâge bashûbûka emunda bali baminikîre abashombanyi.

¹⁷ Anacibwîra olubaga erhi: Murhahubiraga okuhagula, bulya eyi ndi ntambala eciri yarhulinda:

¹⁸ Gorigiyasi na ecikembe câge bali omu ntondo hôfi nîrhu, muhire omurhima omu nda rhulwîse abôla bashombanyi bîrhu, buzinda mwanayishi-giba lyo muhagula buzira bôba, ebijandikwa byâbo.

¹⁹ Oku Yûda ayûs'iderha ntyôla, banacilangîra cigamba ciguma c'abantu ba Gorigiyasi canacil-abukira oku ntondo.

²⁰ Bâbona oku abâbo kuyâka bayâsire n'oku Abayahudi badûlisire ecihando câbo muliro, gulya mugî bakazâgilangira gwatumbûka gône, gwakazagiyêrekana ebyabîre.

²¹ Omu kubona ntyôla barhemuka, n'erhi babona omu kabanda oku abasirika bene Yûda bacîrheganyize okulwa.

²² Lêro boshi bajiyakira omu cihugo c'Abafilistini.

²³ Enyuma lyahôla Yûda abâga lyo ayishih-agula; bagukumba amasholo, enfaranga em-

ishangi y'akaduku k'akalinga n'ak'omukara na bindi hirugu binji by'engabo.

²⁴ Erhi bakola bashûbûka, Abayahudi bayimba enyimbo banakuza Ow'enyanya bayisha baderha mpu: «Bulya ali mwinjà, n'obwonjo bwâge buli bw'ensiku n'amango».

²⁵ Kurhenga olwo lusiku, Bene Israheli barhangirhamûka.

²⁶ Baguma bafumaga muli balya bashombanyi, bagendimanyîsa Lisiyasi ebyabîre.

²⁷ Erhi ayumva ntyo, arhoga, arhemuka ebwa kubà emihigo yâge erhacibaga nka oku anali alangâîre n'ebwa kubà amarhegeko ga mwâmi garhacigendekaga.

Lisiyasi arhabâla obwa burhanzi

²⁸ Omu mwâka gwakulikiraga, Lisiyasi ashubikomekera n'abasirika bâge bagenda n'amagulu, bali bihumbi makumi galindarhu, boshi ntwâli, na bihumbi birhanu bya balwîra oku nfarasi mpu arhabâîre Abayahudi.

²⁹ Banacilîkûla omu Idumeya banacitwa icumbi hôfi na Betisuri. Yûda anacibarhabalira n'engabo yâge ya bantu bihumbi ikumi.

³⁰ Omu kubona eyôla ngabo nzibuzibu ashenga ntyâla: Oyagirwe waliha còkola w'Israheli. We watwâga omu mulala gwa olya muntu ntagagajwa n'okuboko kwa mwambali wâwe Daudi, we wanahânaga ecihando c'Abafilistini omu maboko ga Yônatanî, mugala wa Saulu boshi n'omubarhuza w'emirasano yâge.

³¹ Ogonyererage eyîra ngabo omu maboko g'oluhaga lwâwe Israheli, enshonyi zibabumbe

boshi n'abasirika bâbo abagenda n'amagulu na banyakulwîra oku nfarasi bâbo.

³² Ohire entemu omu bigamba byâbo, orhibule eyôla misî yâbo balimbira n'okuhimwa kwâbo, ojire kubajugumye.

³³ Obagalike n'engôrho y'abakukunda, na ngasi boshi banayishi izîno lyâwe bakuhè ebîtakîro bya okukukuza.

³⁴ Lwanacibumbana, bantu bihumbi birhanu byanacifâ omu ngabo ya Lisiyasi banacikahirima embere z'Abayahudi.

³⁵ Erhi abona engabo yâge yamahimwa, n'oku oburhwâli bwa bene Yûda buli, abâli bacîhânyire mpu balame erhi bafè n'oburhwâli, Lisiyasi anacishubira e Antiyokiya, anacishûbûza eyindi ngabo nyinji kulusha mpu ayishubirane e Buyahudi.

Obucêse bw'ecirhînyiro

³⁶ Yûda na bene wâbo banaciderha mpu: Lolà oku rhwamâhima abashombanyi bîrhu. Kanyi rhugendicêsa ecirhînyiro cîrhu rhunacishagalule.

³⁷ E ngabo yoshi yanacishûbûzanya, yanacisôkera oku ntondo ya Siyoni.

³⁸ Bashimâna kuli eyo ntondo aka-Nyamuzinda gukola gubà mulangabule, oluhêrero erhi mîra balusherêzagya, ebirhebo erhi byarhenzire, obululi erhi bûkola bumeziremwo ebiri nka oku ntondo, ebisîka erhi mîra byahongolagwa.

³⁹ Okuhandi boshi banacisharhangula emyam-balo yâbo, bajà omu mishîbo minene, babulagira oluvù okw'irhwe lyâbo.

40 Okuhandi boshi bafukama bayûnamiriza akamalanga kahika oku idaho erhi n'emishekera edwîrhe yabûhwa, boshi bakazibandira orhubababo emalunga.

41 Okuhandi Yûda anacirhegeka murhwe muguma mpu bagendilwîsa ab'e Sîriya baciri omu cihugo kuhika bacêse ecirhînyiro.

42 Okubundi anacîcîshoga abadâhwa barhaliko ishembo, abacigwêrhe obushiru oku kanwa ka Nnâmahanga.

43 Bacêsa aka-Nyamuzinda, banacilunda hantu haguma galya mabuye bakahomôlagamwo.

44 Okuhandi bacîdôsa kurhi bankajira oluhêrero lw'enterekêro lwahemula gwa.

45 Enkengêro nyinji zanacibayishira z'okuluhongola lulya luhêrero, lulekibakoza nshonyi kulya kubà abapagani baluzinzize. Banaciluhongola,

46 n'okugendilunda amabuye galo oku ntongo y'aka-Nyamuzinda, aha hantu hashingânîne, okubalinda omulêbi wababwîra oku bajira.

47 Banacirhôla amabuye nka kulya ganali, kulya irhegeko linadesire, banaciyûbakamwo oluhêrero luhyâhya nka oku binadesirwe omu burhegesi bwa mîra.

48 Banaciyûbaka ahatagatîfu kuguma n'omu ndalâlâ y'aka-Nyamuzinda; bayumanyanya obululi*.

49 Bashubihiramwo ebirugu bihyâhya, bahiramwo akandikandi kamole; oluhêro

* 4:48 4, 48 Ahatagatîfu ho omudâhwa akâgîhika liguma omu mwâka, oku lusiku lukulu ly'Epyûlo.

lw'omugavu n'eyindi ntalulè.

⁵⁰ Batumbûkiza enshangi oku luhêro, bayâsa matara gali oku kamole ganacimoleka omu ka-Nyamuzinda koshi.

⁵¹ Banacihira emigati oku ntalulè banacimanika emyenda, emishangi. Erhi babà bamâyûsa emikolo banajiraga yoshi,

⁵² omu nsiku makumi abiri n'irhanu z'omwêzi gwa mwenda, ogwôla mwêzi guderhwa Kisilewu, omu mwâka gw'igana na makumi anni na munâni, banacizûka hibungubungu,

⁵³ Banacigendirherekêra enterekêro kulya irhegeko linadesire kuli lulya luhêro luhyâhya, lw'enterekêro z'embâgwa banali bamârheganya.

⁵⁴ Bajira olusiku lukulu lw'okugishwa kw'oluhêro.

⁵⁵ Olubaga lwoshi lwafukamiriza, lwaharâmya, lwanacikuza ow'enyanya ye wabahimiraga abashombanyi.

⁵⁶ Bageza nsiku munâni erhi bajira olukulu lw'okugishwa kw'oluhêro, banacirherekêra embâgwa zâbo n'obusîme bunene, barherekêra enterekêro z'omurhûla n'ez'okukuza.

⁵⁷ Banaciyinjihya amalanga g'aka-Nyamuzinda n'ebiri nka bimanè bya masholo, banacishakûlula emihango y'aka-Nyamuzinda kuguma n'ebisîka, banacihiramwo enyumvi.

⁵⁸ Olubaga lwashagaluka bwenêne n'enshonyi z'abapagani balubonesagya zahwa.

⁵⁹ Yûda boshi na bene wâbo kuguma n'olubaga (endêko y'Israheli), banacirhola emihigo mpu agôla mango oluhêro lwagishagwa, gakayôrha gakengwa ngasi mwâka miregerege munâni

kurhenga omu nsiku munâni, kurhenga omu nsiku makumi abiri n'irhanu z'omwêzi gwa mwenda, basîme banacîshinge.

⁶⁰ Muli agôla mango gônene, omu marhambi g'entondo ya Siyoni bamuzongolosa ngurhu zijîre enyanya n'eminâra mizibuzibu, mpu lyo abapagani balekicishubiyîsha n'okuhemukira eyôla nyumpa okw'emбере.

⁶¹ Yûda ahiraho abalanzi bakazâgilanga entondo Siyoni. Azibuhya Betisuri mpu lyo olubaga lubà n'akacikirizo kazibu ah'ishiriza Iya Idumeya.

5

*Abayahudi balwîsa Abanya-Idumeya
n'ab'Amoniti*

¹ Erhi amashanja gayûbakaga eburhambi bayumva oku oluhêrero lwayûbasirwe n'oku ecirhînyiro cashakwîrwe nk'oku byanabaga embere, bagaya bwe nênenè.

² Banacirhôla omuhigo g'okumalîra ngasi bene Yakôbo bayûbakaga ekarhî kâbo, okukazibayîrha n'okubaherêrekeza.

³ Yûda naye erhi adwîrhe alwîsa bene Ezau omu Idumeya, omu cihugo ca Akrobatana bulya bali bamâlîbuza Bene Israheli okukazibarhêra; abahima loshi, anabanyaga*.

⁴ Anacikengêra obulyâlya bwa Bene Beyani, abâli oku lubaga nka mirhego n'okukumba kwa ngasi lusiku omu mirhego yâbo ya ngasi lusiku bajaga barhega Abayahudi omu njira.

* 5:3 5, 3 Enyi milongo 3-9 eshambîre biguma na 2 Mak 10 na 12

⁵ Anacibagorha omu ngurhugurhu bali bayâkîre, abahumbârhaza, abanigûza anaciyôca engurhu zâbo, kuguma n'abâli bayâkiremwo boshi.

⁶ Kandi anacigera emwa Amoni, anacishîmâna ahôla omurhwe muzibu n'engabo nyinji, n'omurhambo wâbo ye wali Timoteyo.

⁷ Abatulako entambala kanji kanji, anacibahima; abalibirhako boshi.

⁸ Anacigwârha Yazeri, n'ebishagala byanali biyegîre, anacishubira omu Buyahudi.

Enshokolezi y'entambala omu Galileya n'omu Galadi

⁹ Amashanja goshi ganali omu Galadi ganacishubûzanya mpu galwîse Abayahudi banayûbakaga emwâbo mpu babamalîre nabo, balya Buyahudi banaciyâkira omu nyumpa nzibuzibu y'okulwîra Datema.

¹⁰ Banacirhumira Yûda na bene wâbo amaruba gali mandike ntyâla: Biryâ bihugo rhuyûbakanwa nabyo birhuzungulusire mpu birhumalîre.

¹¹ Bakola badwîrhe bacîrheganya mpu bayîshe bagorhe eyîra nyumpa rhucîfulisiremwo, na Timoteyo ye murhambo w'engabo yâbo.

¹² Oyîshe duba mâshi yâgirwa, orhukûle omu maboko gâbo. bulya banji muli rhwe bamâfâ.

¹³ Ngasi bene wîrhu bali omu cihugo Tobiya, boshi banizirwe, abashombanyi bîrhu bagwâsire bajà, abakazi bâbo, abâna bâbo, ebirugu bahagula, bayîsire ahôla hôfi ha bantu cihumbi.

¹⁴ Okubacidwîrhe basoma agôla maruba ezindi ntumwa zahubuka e Galileya, n'emyambalo yâbo misharhule erhi ogûla mwanzi guruhuma.

15 Abantu b'e Ptolemayisi, ab'e Tiri, Sidoni, n'ab'omu Galileya boshi, abôla bantu b'ihanga[†] bashûbûzinye mpu ba rhumalîre.

16 Yûda n'olubaga bajà omu ndêko mpu bolole kurhi bankashubijira abâla bene wâbo bali omu mbaka ntyôla, bakola barhezirwe n'abashombanyi.

17 Yûda anacibwîra mwene wâbo Simoni erhi: ocîshoge abantu bakanye okujilikûza bene wîrhu bali e Galileya nâni rhweshi na mwene wîrhu Yônatanî rhwajà e Galadi.

18 Omu Buyahudi asigamwo Yozefu mugala wa Zakariya na Azariyasi, murhambo w'olubaga, kuguma n'abandi bantu basigalaga mpu balange ecihugo.

19 Anacibahà er'irhegeka erhi: orhegeke olubaga, ci omanyè wankaderha mpu watula entambala oku mashanja kuhika amango rhwayîsha.

20 Anacihà Simoni bantu bihumbi bisharhu, oku kujà e Galileya, na Yûda bantu bihumbi munâni oku kujà e Galadi.

Abasirika barhumwa okujitula entambala e Galileya n'e Galadi

21 Simoni anacilîkulira e Galileya, anacitulako galya mashanja entambala zirhali nyi, amashanja ganacihimwa.

22 Naye anacibâminika kuhika oku muhango gwa Ptolemayisi. Omu mashanja mwâfà hôfi bantu bihumbi bisharhu, banabatungôla.

[†] 5:15 5, 15 Galileya ya mashanja: bulya gwo mulungano gw'abagalugalu babaga omu Buyahudi.

²³ Anaciyanka balya Buyahudi, babaga omu Galileya, kuguma n'ababâga omu Arbata boshi na bakâbo, n'abâna bâbo, na ngasi bindi banajira byoshi, anacibahêka omu Buyahudi n'obusîme bunene.

²⁴ N'abo oku lwâbo lunda Yûda na bene wâbo Yônatani banaciyikirira e Yordani, banacijira nsiku isharhu erhi bagenda amw'irungu.

²⁵ Banacishimânana n'Abanabatiya, banacibayankirira n'omurhûla banacibashambâlira ebyabîre kuli bene wâbo omu Galadi.

²⁶ Banji muli bo bali bashwêkere aho Basara, n'aho Bosori, omu Alema n'omu Kasfoni, omu Makedi n'e Karanayimi, ebyôla bishagala byoshi biri bikomeze bwenêne, na bigali.

²⁷ Mpu hacirigi n'abandi bali bashwêkere omu bindi bishagala bya Galadi. N'abashombanyi bâbo balâlîre okurhabâlira abwôla bashwêsirwe irhondo sêzi, bashandâze ezôla nyumpa, banabamalîre oku lusiku luguma.

²⁸ Caligumiza n'omurhwe gwa Yûda anacigolonjoka, anacirhôla enjira y'irungu ly'e Basora agwârha lulya lugo, anacinigûza ngasi hya bûko bwa mulume hyolwo lubaga lwayûbakaga ahôla, ahâha ebirugu byâbo byoshi, n'olugo lwâbo aludûlika muliro.

²⁹ Anacirhenga ahôla budufu, balâla bagenda kuhika oku nyumpa y'akulwîramwo aha Datema.

³⁰ Oku bwanaca ntyâla, banacilangîra omwandu gw'abantu badwîrhe amâshoneza n'amashami mpu bashâbe erya nyumpa nzibunzibu, banalwîse abôla bagosirwe bo baligi Buyahudi.

³¹ Erhi balangîra oku entambala yamâzûka n'oku ecihôgêro c'emishekera n'amazû g'abantu gashakanyize amalunga.

³² Yûda anacibwîra abantu b'engabo yâge erhi: mulwîre bene winyu ene.

³³ Abageza muli mihanda isharhu enyuma ly'abashombanyi, emishekera yashekêreza, banda orhuhababo rhw'okushenga.

³⁴ Erhi engabo ya Timoteyo emanya oku ali Makabeyo oyôla wayisha banacikûla omulindi, banacimuyâka, naye anacibacinagiza, kwacifa hôfi bantu bihumbi munâni muli olo lusiku lônene.

³⁵ Kurhenga ahôla Yûda agaluka e Alema alwîsa olwo lugo aluhima analurhôla, ananigûza ngasi obûko bw'omulume onabà muli lwo. Agugumba ebyaho n'olugo aludûlika muliro.

³⁶ Akanya, kulî kulusha, arhôla Kasfoni, Makedi, Bosori n'ebindi bishagala by'e Galadi.

³⁷ Byanacibà ntyôla, Timoteyo ashubishûbûza eyindi ngabo, anacigendihanda aha ishiriza lya Rafoni, olundi lunda lw'omugezi.

³⁸ Yûda arhuma abalangûza mpu bagendi lolà eyôla ngabo kurhi; banaciyishimubwîra mpu: amashanja goshi guruhungulusire, banabwîzire engabo ya Timoteyo, bajira ntyôla n'engabo nyinji bwenêne barhenzize.

³⁹ Abaharâbu mpu barhabâle, banakola bahanzire ishiriza ly'omugezi, bali hôfi kukulwîsa.

⁴⁰ Timoteyo anabwîra omurhambo w'engabo yâge erhi: Nka Yûda n'emirhwe yâge, bankanayikira olwîshi bakanaja eno baburhanzi, rhurhamurhangaga bulya rhumugwêrhemwo

obunguke.

⁴¹ Ci konene erhi ankayôboha okuyîkira, akatwa ecirâlo câge ebw'ishiriza ly'olwîshi, rhunayîkirire emunda ali, rhwanamuhima.

⁴² Yûda erhi ahika hôfi n'olwîshi, ayîmanza abandisi b'olubaga oku bikunguzo, anacibabwîra erhi: murhazigaga omuntu ciru n'omuguma atwa eburhambi, ci boshi banayishe oku matabâro.

⁴³ Anaciyikirira emunda omushombanyi ali, ayîkira olwîshi, ye murhangiriza n'engabo yâge, anacimushimba. Balya bapagani boshi banacihimwa naye bajandika emiherho yâbo bayîkirira omu lugo lw'abazimu bâbo e Karanayimi[‡].

⁴⁴ Abayahudi banarhôla lulya lugo, banayôca ecirhînyiro câbo; kuguma n'abaliyakiremwo boshi. Karanayimi ahenangulwa ntyôla, na kurhenga ahôla ntâye wacidesire mpu akacalîka Yûda.

⁴⁵ Okubundi Yûda anacishûbûza Abayahudi boshi bali omu Galadi; ngabo kurhenga omurhò bwenêne kuhika oku mushosi bwenêne, kuguma n'abakazi n'abâna n'ebirugu byâge byoshi, amasò gâbo, manene bwenêne bagendekanwa e Buyahudi.

⁴⁶ Banacihika aha Efroni, lugo lunenc lwakazagilanga enjira yali ezibuhizibwe kulusha, ebwa kubà barhankahashire okulugera, oli ebwa kulyo, oli ebwa kumosho, ci kône ntâko bakajizire okurhali kulugeramwo.

[‡] 5:43 5, 43 Karanayimi: Lolà Murh 14, 5; 2 Mak 12, 20.26.

47 Abantu bamuli balâlîra okulugeza, bacîhamikira muli lwo, ciru n'enjira zoshi bazifuka n'amabuye.

48 Yûda anarhuma entumwa emwâbo, n'ebinwa by'omurhûla, erhi: Leki nîrhu rhugere omu lugo, rhujè e mwîrhu, ntâye wamuhumako, rhwacigerera kwônene, banacilahira okubayigulira.

49 Okubundi Yûda anacirhuma irhegeko omu bigamba byoshi mpu: ngasi muguma agwârhe buzibu aha anali.

50 Eyôla ngabo y'abantu yanaciyanjikira, banacîcîguga kuli lulya lugo, omulegerege goshi n'obudufu boshi, olwo lugo lwanarhogera omu maboko gâbo.

51 Ngasi wa bûko mulume yêshi anacimugeza oku boji bw'engôrho, anacishâbûla olugo loshi, anacigugumba ebyalimwo, agera mulilwo ayisha alà mbagira omu mifû.

52 Erhi babà bamâyîkira e Yordani, Abayahudi bahika omu kabanda kanene kali embere za Betisani.

53 Yûda anacicihangana okujà akuza kuza abâmarhama, n'okujà kwaha olubaga omurhima omu njira yoshi, kuhika omu cihugo c'Abayahudi.

54 Anacisôka entondo ya Siyoni n'omwîshingo, n'obusîme bunene, banarherekêra enterekêro z'embâgwa bulya bamâshubûka buzira kuheza ciru n'omuguma muli bo.

Yamuniya acîhimûla

55 Agôla mango Yûda boshi na Yônatanî bali omu Galadi, naye mwene wâbo Simoni erhi anali omu Galileya embere za Ptolemaniya.

⁵⁶ Yozefu mwene Zakariya naye Azariyasi ye wali murhambo mukulu, banaciyumva ebyôla bijiro byâbo by'oburhwâli oku bajîre balwa banahima.

⁵⁷ Banacibwîrana mpu: nîrhu rhuheke izîno lîrhu irenge; rhukanye rhugendilwîsa amashanja gayubasire eburhambi.

⁵⁸ Okubundi banacihâna irhegeko oku bantu b'engabo yâbo, banacirhabâlira Yamuniya.

⁵⁹ Gorigiyasi anacirhenga omu lugo n'engabo yâge, anaciyisha emunda bali mpu balwe.

⁶⁰ Yozefu na Azariyasi, bahimwa okurhankaderhwa, banaciyisha babaminisire kuhika oku lubibi lwa Yûda. Olwo lusiku hôfi bantu bihumbi bibiri omu Buyahudi byanacifà, olubaga lwahimwa bwenêne.

⁶¹ Ebwa kubà barhayumvanya na Yûda na mwene wâbo bamanya mpu bône banahasha okucijirira ebijiro byankabahêka irenge omu lubaga.

⁶² Ci kwônene barhali muli balya bahîrwe okulanga Israheli n'okuboko kwâbo.

Okuj'irenge kwa Yûda omu cihugo c'e Idumiya n'ec'Abafilistini

⁶³ Entwâli Yûda na bene wâbo, bakuzibwa bwenêne omu Israheli n'omu mashanja goshi ngasi aha bamanyire izîno lyâbo; ngasi aha izîno lyâbo lyakazâg'iderhwa.

⁶⁴ Bakaziyîsha babalundumînekwo mpu babakuze.

⁶⁵ Okubundi Yûda ashubirhabâla boshi na bene wâbo mpu bagendilwîsa bene Ezau omu cihugo ciri eburhambi bwâbo. Anacirhola

Hebroni n'ebishagala byâge, anacihenangula ebyôgo byâbo bizibuzibu, anaciyôca engurhu zàli omu ndalâlâ yâge.

⁶⁶ Anacirhabâlira omu cihugo c'Abafilistini, anaciyîkira Marisa.

⁶⁷ Muli olwo lusiku badâhwa banji balonzagya okuyêrekana oburhwâli bwâbo babafamwo, omu kucikweba omu ntambala nka mihûrha.

⁶⁸ Okubundi Yûda anacisôkera e Azoti, cihugo c'Abafilistini, ahenangula empêrero zâbo, ayôca ensanamu z'a bazimu bâbo, n'erhi abâ amâhagula omu bishagala ashubira e Buyahudi.

6

Okufâ kwa Antiyokusi Epifani

¹ Mwagôla mango erhi mwâmi Antiyokusi Epifani ajâ ageragera omu mirhundu y'ecihugo câge c'enyanya. Erhi ayumva oku hali omu Persi omu Elimaisi olugo luyunjwîre masholo n'enfaranga,

² n'oku aka-Nyamuzinda kâyo kali kagale kalimwo mishangi minji ya masholo empenzi n'emirasano, Mwâmi Aleksandro mugala wa Filipo ye wazisigagamwo, oyo ali mwâmi w'e Macedoniya ye wali murhanzi w'okuyîma omu Bugereki.

³ Anacijayo alonza okurhôla ecihugo n'okucihagula ci arhahashaga bulya abantu b'ecôla cihugo bamâmanya omuhigo gwâge embere.

⁴ Boshi hanaciyimuka bakola bamulwîsa, anaciyâka, agenda n'omutula munene ashubira e Babiloni.

5 Okuhandi hanaciyisha kabala mwanzi walimubwîra oku engabo y'Abapersi yajaga e Buyahudi nayo yahimirwe.

6 Oku burhanzi Lisiyasi anacikanya n'engabo nyinji ajilwîsa Bene Israheli ci aseziwâ okubayâka, n'oku abâla Buyahudi bayûshwîre emisî yâbo n'emirasano n'abasirika n'obugale barhenzagya oku ngabo bahimaga.

7 Oku bahenyangwîre bulya buhanya mwâmi yêne ali amâhira oku luhêrero aha Yeruzalemu, oku bazungulusize oluhêro n'ecôgo cinene nk'oku byanali embere kuguma na Betisuri ecishagala câge c'emisî.

8 Erhi ayumva ntyôla mwâmi ageramwo omusisi, yêshi ajuguma; acîkwêba aha ncingo alwâla erhi mungo guruhuma, bulya okumuyîshire arhaliko ali acîfinjire.

9 Atulama ahôla nsiku zirhali nyi akaziyôrha akûma n'omungo, alonzifà.

10 Okubundi anacihamagala abîra bâge boshi anacibabwîra erhi: Îrò lyantenzire oku masù, n'oburhè bwakumbize omurhima.

11 Namacidôsa ngahi nahikira omu kulumwa n'omu nyenga nyinganaci y'amalumwa nkola ndimwo! Nie nali muntu mwinjà, muntu muzigirwa erhi kurhegeka kwâni kurhuma!

12 Ci bunôla namâkengêra amaligo goshi najirîre Yeruzalemu; nahagwîre ebirugu byoshi by'amasholo n'eby'amarhale byanabagamwo, nanacirhuma engabo nti bagendimalîra abantu b'omu Buyahudi boshi buzira cirhumire.

13 Nyêmîre oku ecôla co cirhumire agâla mabî goshi ganyîshira, lolaga oku niono namafîraga

n'omungo muli cino cihugo c'ihanga. Okuyîma kwa Antiyokusi wa karhanu.

¹⁴ Oku handi anacihamagala Filipino muguma w'omu bîra bâge; amuyîmika omu bwâmi bwâge boshi.

¹⁵ Anacihuma ishungwè lyâge, olugondo lwâge, n'akanzo kâge anacimubwîra mpu alerage omugala Antiyokusi amurheganye okuyîshiba mwâmi.

¹⁶ Mwâmi Antiyokusi anacifîra ahôla muli ogwôla mwâka gwa igana na makumi anni na mwenda.

¹⁷ Erhi Lisiyasi ayumva oku anafîre ayîmika ahâli hâge omugala Antiyokusi oyu akazâgilîsa kurhenga eburhò bwâge anacimuyîrika elya Epatori.

Yûda Makabeyo arhêra Yeruzalemu

¹⁸ Abakazagilanga ecirhînyiro ngasi mango erhi badwîrhe balola bene Israheli oku masù babà nk'abahamikirwe ahôla hatagatîfu, banakazâgilonza ngasi mango okumujira kubî ntyôla bwâli nka burhabâle oku bapagani.

¹⁹ Yûda ahiga okubamalîra anacishûbûza olubaga mpu lubagorhe.

²⁰ Bône banacishûbûzanya, banacibagorha omu mwâka gwa igana na makumi arhanu banacibazungulusa ebyûma bidârhi n'amasini g'okubanda emyampi.

²¹ Ci ko nene baguma muli balya bali bagosirwe bafuma okwôla kugorhwa na baguma omu ngasi banali ndyâlya omu Bene Israheli balungana nabo,

22 bakanya bajilonza mwâmi banajimubwîra mpu: «Mangaci warhuhà obushinganyanya ocihôle bene wîrhu?

23 “Rhwoho rhwàli babidu omu kukolera sho wâwe, omu kujira ngasi byoshi anarhurhegesire”.

24 “Okwôla kwo kurhumire abâna b’olubaga lwîrhu bakola barhugosire, bakola bashornbanyi bîrhu; boshi ngasi abà banashimanyire ba muli rhwe boshi bakanigwa, banarhunyaga ebintu bîrhu”.

25 “Mpu arhali rhwêne bajirire ntyôla ci na omu bihugo rhuyûbakînwe”.

26 “Lolà oku bahanzire ene eburhambi bw’ecihando c’abasirika b’e Yeruzalemu mpu bacinyâge, banakomezize ecirhînyiro na Betisuri”.

27 “Akabà orhabahanzizi duba bayûshûla orhakanacibahasha”».

Entambala y’e Beti-Zakariya

28 Mwâmi erhi ayumva kulya yêshi ayâka n’oburhè; ahamagala abîra bâge, abarhambo n’abasirika bâge na ngasi abanarhegeka, abagenda n’enfarasi.

29 Kuguma hanaciyisha abandi basirika b’abalimya b’omu gandi mâmi n’abandi omu bihugo biri omu nyanja.

30 Omurhwe gwâge gwàli gwa basirika bihumbi igana bagenda n’amagulu na bihumbi makumi abiri bya bene enfarasi. Njavu makumi asharhu n’ibiri zayigîrizîbwe okulwa.

31 Banaciyisha omu Idumeya batwa ecirâlo embere za Betisuri balwa kasanzi karhali kanyi

babayubikirakwo amasini, ci Abayahudi bacîhà enjira bagadûlika muliro balwa n'oburhwâli.

³² Okuhandi Yûda anacileka ecirhînyiro, aji-handa aha Beti-Zakariya ajitwa olugerêro embere z'ecihando ca mwâmi.

³³ Mwâmi anacizûka mucêracêra anacihira engabo yâge omu njira y'okujà e Beti-Zakariya, emirhwe yanacikereka ekola yatula entambala emishekera yanacibûhwa.

³⁴ Banaciyanka enjavu, bazihà enshongole y'emizâbîbu n'ey'engâkà mpu bazikalihye omu kulwa.

³⁵ Ba nacigaba zirya njavu oku ngasi bigamba, na ngasi njavu yalusibwa na bantu cihumbi bayambarhire ebihugurhizi by'ebyûma na en-sirha z'ecirhale oku irhwe n'abandi bantu magana arhanu g'abagenda oku nfarasi, bacîshogwa nabo bayija eburhambi.

³⁶ Abâla bazinda bôhe embere za byoshi balibagwâsirwe okujà olunda eyôla njavu yakanaja. Aha yajaga nabo banahajè, barhayirhengaga aha burhambi ciru n'eriguma.

³⁷ Oku ngasi njavu kwanacigwikwa omunâra gw'emirhi eyo minâra yerigi mpenzi yâge na ngasi nguma yakajako balume basharhu ntwâli z'okulwa amatumu kuhirako n'omungere wayo.

³⁸ Bahira na balya balwî b'enfarasi omu ngasi kahembe k'engabo mpu lyo bajugumya omushombanyi banacikirize ngasi cikembe.

³⁹ Erhi izûba libasha kuli zirya mpenzi zâbo z'amasholo n'ez'emiringa nazo zarhondêra okulangashana zamoleka nka bimole bya muliro.

⁴⁰ Cihimbi ciguma c'erya ngabo ya mwâmi cagera enyanya oku ntondo na ecindi omu kabanda, banayisha bayegera kanyamulongo banacikirizibwe bwinjà.

⁴¹ Boshi bajuguma n'olubî lw'eyôla ngabo yoshi olubî lw'emidindîrî yâbo n'okushakanya kwa emirasano yâbo. Bulya eyo ngabo yali nyinji na nzibu bwenêne.

⁴² Yûda naye anaciyisha akomekîre n'engabo yâge ekola eri tula entambala, bantu magana gali ndarhu bafâ omu ngabo ya mwâmi.

⁴³ Eleyazari* n'elishembano lyâge Ahurani, anacilangîra njavu nguma muli zirya erhi ebwisirwe na empenzi z'obwâmi yo yanali ndîrî omu zindi zoshi. Omu kucîkebwa mpu nkaba kuliyo mwâmi ali,

⁴⁴ anacihala amagala mpu acungule olubaga lwâge n'izîno lyâge lij'irenge ensiku zoshi.

⁴⁵ Anacicihunika n'oburhwâli emunda eri ayisha arhulunganya omu cikembe ayisha ekulyo n'ekumosho n'embere zâge n'abashombanyi banakazimuhà orwegu olunda n'olundi.

⁴⁶ Anacibundabundira idako ly'erya njavu anayitumirhramwo, wanjavu acîlunda oku idaho ahongokera kuli ye na Eleyazari anacifîra ahôla.

⁴⁷ Abayahudi erhi bâbona obuzibu bw'ezo ngabo za mwâmi n'obukali bwa ngasi murhwe babahà orwegu.

Epatori anacirhôla Beti-Suri na Yeruzalemu agorhwa

* **6:43 6, 43** Eleyazari, mwene wâbo Yûda Makabeyo. Lolà 2, 5.

48 Lyo babahikakwo, erya ngabo ya mwâmi yasôkera e Yeruzalemu, mwâmi anacigwîka ecihando câge eburhambi bwa Yûda n'ebwa ntondo ya Siyoni.

49 Ayumvanya n'abayûbakaga e Beti-Suri nabôla banacirhenga omu lugo bulya murhaciri biryo byankabarhabîre okulanga olwo lugo ebwa kubà gali mango ga mwâka gwa Sabato† oku cihugo coshi.

50 Mwâmi anacirhôla Beti-Suri anacihira mwo abaganda b'okulanga olwo lugo.

51 Anacitwa ecihando câge embere y'aka-Nyamuzinda anabêra halya nsiku nyinji anacihi-raho ngasi bintu bya kulwa bidârhi, eby'amasini g'okulwa, agandi g'okubanda empiru n'ebisonga n'amabuye.

52 Abaligosirwe nabo bayîmanza agâbo masini mpu balwisemwo abashombanyi bâbo; balwa nsiku nyinji.

53 Ci konene omu mbîko murhali biryo, bulya gwàli mwâka gwa kali nda n'abayishaga bayâka barhenga e Buyahudi bali erhi bamazire olwîko.

54 Ahantu hatagatîfu hali hacisigîre Buyahudi basungunu bônene bulya ishali lyàli linji; abandi bashandabana ow'emwâge ow'e mwâge.

Mwâmi ayumvikana n'Abayahudi

55 Erhi Lisiyasi ayumva Filipino olya mwâmi Antiyokusi ali amayîmika mpu ayishiba mulezi w'omugala Antiyokusi anamujire mwâmi,

† 6:49 6, 49 Mwâka gwa Sabato guli mwâka gwa kuluhûka n'okushîbirira okuharâmya Lulema kwâgo kwâgo: Lolà Lub 23, 1; Lev 25, 2.7.

⁵⁶ ali amâshubûka kurhenga e Persi na e Mediya kuguma na gulya murhwe gwanali boshi na mwâmi anakazagilonza mpu yêne arhegeke ebintu by'omu bwâmi.

⁵⁷ Lisiyasi erhi ayumva ntyôla acîrheganya dubaduba mpu acîyêgûle; anacibwîra mwâmi, oku abarhambo b'engabo n'oku engabo zône erhi: Rhwono rhuli rhwalibukira hanôla ngasi lusiku, rhurhanacigwêrhi biryo binganaci na ahantu rhukubisire hali hakomeze bwenêne, kandi rhucigwâsirwe okulanga ebintu by'omu bwâmi.

⁵⁸ Oku rhwâjiraga buno rhubarhege amaboko rhuyumvanye nabo haguma n'ishanja lyâbo lyoshi.

⁵⁹ Rhubayêmêrerage bashimbe amarhegeko gâbo nk'oku banayôrhaga embere, bulya agôla marhegeko rhwakulaga go garhumire babà burhè banakola ebi byoshi.

⁶⁰ Eryo ihano lyasîmisa mwâmi n'abarhambo bâge, anacirhuma entumwa emunda bali mpu bayumvanye nabo bayêmêra.

⁶¹ Mwâmi n'abarhambo banaciyêmêreza oku cihango; okwo kwarhuma abâli bafulisirwe barhenga halya bali bacîfulisire.

⁶² Ci erhi mwâmi abà amâjà oku Siyoni na erhi eyusibona kurhi ekomezibwe avuna eci-ragâne câge arhegeka mpu bahongole ecôgo c'eburhambi.

⁶³ Oku handi anacirikûla duba duba ashubira e Antiyokiya ajibugâna Filipo yekola warhambula olugo; amulwîsa anacirhôla n'emisî lulya lugo.

7

Olwa Demetriyusi wa burhanzi

¹ Omu mwâka gwa igana na makumi arhanu na muguma, Demetriyusi mugala wa Seleukusi anaciyongoloka omu Roma, anacijà haguma n'engabo yâge omu lugo luguma lw'omu nyanja, acîjiramwo mwâmi.

² Erhi abà amâshubihika ntyôla omu bwâmi bw'ababusi bâge, abasirika banacirhuluba Antiyokusi na Lisiasi banacibahekeraya.

³ Erhi bamumanyîsa okwôla, anaciderha, erhi: «Ciru ntabonaga obusù bwâbo».

⁴ Okubundi engabo yanacibayîrha na ntyo Demetriyusi ayîma yêne oku bwâmi bwâge.

⁵ Okuhandi ngasi banali bantu ba ndyâlya omu Israheli banaciyisha bajà emwâge erhi baherhwe na Alkimi owakazagilonza okubà mudâhwa mukulu.

⁶ Banacirhondêra babêshera olubaga emunda mwâmi ali banacimubwîra mpu: «Yûda na bene wâbo bayîsire ngasi banali bîra bâwe boshi na nîrhu rhwenene arhulibisireko omu cihugo.

⁷ «Orhumage bunôla omuntu mwîkubagirwa agendicibonera yênene agôla maligo goshi barhujîrîre n'oku basherêzize ecihugo ca mwâmi anahana abôla banyankola maligo kuguma na ngasi bandi babarhabâla boshi».

⁸ Mwâmi anacicîshoga Bakidesi muli balya banali bîra ba mwâmi, abâga murhegesi w'omu cihugo ciri olundi lunda lwa olwîshi ali muguma w'omu barhambo bakulu ba mwâmi na w'omu bikubagirwa bâge.

⁹ Anacimurhuma boshi haguma na Alkimi erya ndyâlya ayiyîmanza mudâhwa mukulu haguma n'okumuhà obuhashe bw'okucîhôla kuli Bene Israheli.

¹⁰ Erhi babà bamârhôla enjira yâbo, banaciy-isha n'engabo nyinji omu cihugo ca Yûda, banacili-ika entumwa zajà ema Yûda na bene wâbo mpu bajibabwîra ebinwa by'omurhûla gw'obunywesi.

¹¹ Ci bôhe erhi babona oku bayishire n'engabo nyinji babula kuyêmêreza ebinwa byâbo.

¹² Ci kurharhumaga abandisi barhali banyi barhajà emunda Alkimi boshi na Bekidesi bali babahè amadôso oku biyêrekîre oburhegesi.

¹³ Na omu Bene Israheli Abahasidimi babà ba burhanzi omu kuhûna omurhûla

¹⁴ bulya baderha mpu: «Omudâhwa w'omu bûko bw'Aroni ayîshire n'eyôla ngabo y'abasirika, mpu arharhulenganye».

¹⁵ Anacibabwîra emyanzi y'omurhûla ciru anacigashirabo erhi: «Rhurhabajire akantu kabî oli mwenene, oli abîra binyu».

¹⁶ Banacimuyêmêra, ci agwârha bantu makumi gali ndarhu muli bo abayîrha muli olwo lusiku lônene nk'oku ebinwa by'amandiko binadesire e erhi:

¹⁷ «Bashandâza emirhumba y'abatagatîfu bâwe n'omukò gwâbo gwabulagw'eburhambi bwa Yeruzalemu na ntâye wahali mpu ababishe».

¹⁸ Okubundi olubaga loshi lwarhondêra okubayôboha loshi lwanageramwo omusisi mpu: «oli okuli oli obushinganyanya ntâbo ekarhî kâbo, bulya bavunyire endagâno zâbo n'ibango balahiraga».

¹⁹ Bakidesi anacirhenga e Yeruzalemu aji handa e Betizeti; kurhenga ahôla arhuma mpu bajigwârha balya boshi banayâkaga omu ngabo yâge kuguma n'abandi baguma baguma ba omu lubaga, na erhi abà amâbayîrha abakwêba omu nyenga mpamu.

²⁰ Erhi abà amâhà Alkimi ecihugo câge amânamusigira ecihimbi c'engabo yâge mpu bamulange, Bakidesi anacishubira emunda mwâmi ali.

²¹ Alkimi anacicihangana okukomeza obudâhwa bwâge.

²² Ngasi boshi balya banakazâgilêrha akabôlo omu lubaga bamushiga, boshi bayîma omu Buyahudi bahenya n'amaligo manji omu Israheli.

²³ Erhi abona oku amabî Alkimi n'abâbo badwîrhe bajirira Bene Israheli gali manji kulusha aga abapagani,

²⁴ Yûda arhangira okushubija azungula omu cihugo c'e Buyahudi coshi ajà acîhola kuli ngasi balya banamutwîkaga boshi akabacika okucilumira omu cihugo.

Nikanori e Buyahudi

²⁵ Erhi Alkimi abona oku Yûda akola muzibu na bene wâbo, na erhi abona oku ntâko ankabagagaja ashubira emunda mwâmi ali agendi bashobeka kuli binji bwenêne.

²⁶ Mwâmi anacirhuma Nikanori muguma w'omu barhambo bâge bakulu, muntu wali mushombanyi bwenêne w'Israheli erhi anahîragwe irhegeko mpu amalîre olubaga loshi.

²⁷ Erhi ahika aha Yeruzalemu anadwîrhage engabo nyinji, Nikanori arhengigendiganîza Yûda na bene wâbo n'ebinwa by'olubohôlolo:

²⁸ Erhi harhabaga okulwa ekarhî kinyu nâni. Nayîsha na bantu basungunu bônene nti nâni nyishimulolako.

²⁹ Anacijà ntyo emunda Yûda ali, banacil-amusanya n'omurhûla ci abasirika bali hôfi hokugwârha Yûda.

³⁰ Erhi ayumva omurhego Nicanori amujirîre omu kumuyîshira n'ebinwa by'olubohôlolo, Yûda afuduka acîyêgûla arhanacilonzagya okucimubona bundi.

³¹ Nikanori abona oku omurhego gwâge gwa-manyîkîne anayisha n'engabo yâge akola alilwîsa Yûda, lwanacibumbana hôfi na Kafarisalama.

³² Hôfi bantu magana arhanu omu bantu ba Nikanori banacifà, abasigalaga bashandabana omu cihugo ca Daudi.

³³ Enyuma ly'okola, Nikanori anacisôkera oku ntondo, ya Siyoni na baguma omu badâhwa banacijà emunda ali boshi na bashamuka banji b'omu lubaga mpu bamulamuse na omurhûla banamuyêreke enterekêro za kanwa mwâmi arhumire.

³⁴ Ci yêhe abashekera, abahemula anababwîra ebinwa bigalugalu anacibahigira erhi:

³⁵ Akabà Yûda n'engabo yâge arhahanyirwi honahalya omu nfune zâni amango nayîsha omu murhûla nanyôce eyîra nyumpa. Anacîkwêba embuga n'oburhè bunene.

³⁶ Abadâhwa banacishubira omu nyumpa, bayîmanga embere z'oluhêro n'ecibula baderha

omu kuvugumula emirenge erhi:

³⁷ Yâgirwa wêne wacîshogaga eyîra nyumpa mpu ekazirherekêrwa izîno lyâwe, na mpu ly'olubaga lwâwe lubona enyumpa y'okukakushenga n'okukusengera.

³⁸ Wênene ocihôle, oyûla muntu n'engabo yâge alimbira, boshi bayîrhwe n'engôrho. Okengêre okwôla bakujirire orhanazigaga balama!

Okuhimwa n'okufà kwa Nikanori

³⁹ Nikanori arhenga e Yeruzalemu akanya aji-handa hôfi na Beteroni na bantu ba cikembe Banya-Sîriya banaciyisha emunda Yûda ali.

⁴⁰ Naye oku bwâge, ajiyûbaka ecihando hôfi na Adasa n'engabo ya bihumbi bisharhu, anacigenda ashenga, erhi:

⁴¹ Abâli barhume n'omwâmi w'Abanya-Sîriya bulya bakujâcire, Yâgirwa, Malahika wâwe anacibayîshira anacibaniguzamwo bantu bihumbi igana na makumi gali munâni na birhanu.

⁴² Omalîre mâshi enôla ngabo eri ahâla mbêre zâwe lyo abandi bamanya oku anaderhire kubî ahatagatîfu hâwe, onamutwîre olubanja nk'oku obubî bwâge bunali.

⁴³ Engabo lwabumbana, omu nsiku ikumi n'isharhu z'omwêzi gw'ikumi na kabirhi, n'omurhwe gwa Nikanori gwahombekwa; yênene akumba wa burhanzi omu ntambala.

⁴⁴ Erhi engabo zibona oku Nikanori amâfà bajandika emirasano yâbo bakûla omulindi.

⁴⁵ Abayahudi babaminika mulegerege goshi e Adasa kuhika e Gazara banayisha babûha em-ishekera banayishekêreza.

⁴⁶ Kurhenga omu bishagala byoshi bya Yûda n'eburhambi mwashagamuka abantu bagorha balya Banya-Sîriya babajako bakola babatumirha boshi banakumba n'engôrho kurhaderhaga mpu hajira ciru ow'enshangu wafulumuka, ciru n'o muguma.

⁴⁷ Bagugumba ebirugu by'abôla bahimagwa kuguma n'ebiryo bali bacîyikire; na erhi babà bamâtwa irhwe lya Nikanori n'okuboko kwâge kulyo kulya akazâgilêgesa bayisha babidwîrhe banakabilengereza emunda Yeruzalemu ali.

⁴⁸ Olubaga lwanacisîma bwenêne n'olwôla lusiku balukuza nka lusiku lwa mwishingo munene.

⁴⁹ Bahiga mpu olwôla lusiku lukakuzibwa ngasi mwâka omu nsiku ikumi n'isharhu z'omwêzi gwa Adari.

⁵⁰ Ecihugo ca Yûda carhangiba n'omurhûla nsiku nyi.

8

Obukuze bw'Abaroma

¹ Okubundi Yûda anaciyumva badwîrhe baderha olwa Abaroma*: Oku babà bantu bazibu bajira emisî bwenêne; banaciyêrekane binjà oku bantu bashimbire enjira zâbo oku bânajire obwîra haguma na ngasi boshi bayishire emunda bali

* **8:1 8, 1** Abaroma barhegeka Abayahudi omu mwâka gwa 63 embere ly'okuburhwa kwa Yezu Kristu.

mpu bayumvanye n'oku bali bantu bagwêrhe emisî minene.

² Bamuganîrira okuhimana kwâbo n'oku balwîsagya Abagalasiya n'oku babahimaga banabajira barhumisi bâbo.

³ Ngasi byoshi banajizire omu Hispaniya mpu barhôle ecihugo câyo c'amarhale n'amasholo gâbâgayo, kandi na kurhi omu bwîrhonzi bwâbo n'oku kucisegereza kwâbo bahimaga ecôla cihugo n'o bwôla câli kuli n'emwâbo.

⁴ Kuguma n'ababî bayîshigibalwîsa kurhenga omu cihugo c'ihanga babalunda oku idaho babahima loshi, n'abandi banakazibahongera ngasi mwâka.

⁵ Bahimire erhi badwîrhe balwa, mwâmi Filipino na Perseo mwâmi w'e Kitimu na ngasi banacîshomize okuyanka emirasano mpu babalwîse babahima banabarhegeka.

⁶ Antiyokusi ali mwâmi mukulu w'omu Aziya mpu abarhabâlira agendibalwîsa na njavu igana na makumi abirhi abalwîsa oku nfarasi, ebihêsi n'engabo mwandu, banacimugonya bwinjinjà.

⁷ Yêne bamugwârha mugumagumà banacimusêza okukazibahongera ye n'abayîmaga e nyuma lyâge empongano nyinji, mpu akazibahà abajà, abahè n'oluhande lw'ecihugo câge.

⁸ Kwo kuderha cihugo ca Hindiya, Mediya, Lidiya byo byâli bihugo binjà omu bihugo byâge byoshi n'erhi ayusibaha byo nabo bàbîha mwâmi Ewumene.

⁹ Abà omu Bugereki banacikomekera badwîrhe n'omuhigo gw'okumalîra Abaroma cikône Abaroma bamanya ogwo mwanzi.

10 Bamurhumira murhambo muguma n'engabo yâge abatulako entambala, abanigûzamwo mwandu ayisha adwîrhe bujà abakazi bâbo, abâna bâbo, abanyaga ebirugu ecihugo ahongola namahukulu gâbo n'abantu b'eyôla munda babajira bajà kuhika bunôla.

11 Ngasi gandi mâmi ga hano igulu erhi ngasi g'omu nyanja gacîshomagya okubahagaza boshi babahima banabarhegeka, ci basêza obwîra n'abîra babo na ngasi balirhûlwîre.

12 Ci oku bîra bâbo na ngasi bacîkubagira bo kulanga balanga obwîra haguma nabo, babajire barhegesi b'amâmi gabayegîre ciru n'aga kuli na ngasi abakazagiyumva izù lyâbo banajugume.

13 Oyu balonza okurhabâla mpu lyo ayîma anayîme n'oyu balonzize okuyîmûla banamuyîmûle. Bakola babà bantu ba buhashe bunji bwenêne.

14 Ciru bakayôrha ntyôla, ntâye muli bo oderha mpu akola ayambala ecimanè acîhundikîre n'ecishûli c'akaduku mpu naye alimbe.

15 Basinzire akagombe na ngasi lusiku bagula magana asharhu na makumi abiri badêkaho mpu balole ebiyêrekîre olubaga n'oku bankalulanga.

16 Ngasi mwâka banahîre obuhashe bwâbo omu maboko ga muntu muguma bacîkubagîre mpu arhegeke ecihugo coshi; boshi banayumve oyôla muntu muguma barhajira mujina na bwâgalwa buci ekarhî kâbo.

Okunywâna kw'Abayahudi n'Abaroma

17 Yûda anacîshoga Epolemi mugala wa Yowane, mugala w'Akosi boshi na Yasoni

mugala wa Eleyazari anacibarhuma e Roma mpu bagendinywâna bânajire obwîra boshi n'Abaroma.

¹⁸ Na mpu lyo babakûla omu bujâ ebwa kubâ bamâbona oku Abagreki babajizire bajâ, bâhizire Israheli omu bujâ.

¹⁹ Ba nacilikûla obo bàjà e Roma ci enjira yalîha; erhi bahika e Kagombe banaciyanka akanwa baderha mpu:

²⁰ Yûda Makabeyo, abalumuna n'olubaga barhurhumire, bayandisire mpu rhunywâne rhunayumvanye omu murhûla rhweshi lyo nîrhu rhuganjirwa e karhî k'abâ mwayumvinye n'abajizire obwîra mweshi nabo.

²¹ Okola kwasîmîsa abagula b'ihano likulu.

²² Alaga empamîso y'olwandiko Abaroma bakôlôlaga omu cûma c'amarhale banalurhuma e Yeruzalemu mpu lubè cimanyîso c'okola kunywâna n'ogwôla murhûla emw'Abayahudi:

²³ «Iragi oku Baroma n'oku Buyahudi bali oku budaka n'omu nyanja, ensiku n'amango. Kulî nabo engôrho n'omushombanyi.

²⁴ Abaroma bakârhêrwa bwa burhangiriza nîsi erhi baguma omu bîra bâbo omu cihugo obuhashe bwâbo bunahisire hoshi,

²⁵ ishanja ly'Abayahudi linabarhabâle nk'oku banahashire muli agôla mango;

²⁶ barhahè abashombanyi nîsi erhi okubarhabâla n'oli engano, oli emirasano oli enfaranga, oli amârho nk'oku banalagânîne e Roma. Kukwânîne Abayahudi bashimbe eyôla mihigo yâbo buzira kulinda luhembo luci.

²⁷ Kwo nakuguma erhi ishanja ly'Abayahudi lyankarhêrwa Abaroma banababwîra n'emisî yâbo yoshi nk'oku amango ganadesire.

²⁸ Buzira kuhà abandi barhabâlwa oli engano, oli emirasano, oli nsaranga ciru amârho nk'oku banalaliraga oku banarhôleaga emihigo e Roma; banashimbulula eyôla ndagâno buzira kurhebana.

²⁹ Ebyo binwa byâli omu ndagâno Abayahudi bajiraga hagma n'Abaroma.

³⁰ Ci omu mango ga nyuma erhi baguma nîsi erhi abandi bakâlonza okuyûshûla kandi erhi okunyihya ebindi binwa kuli ebyôla, banajira nk'oku banalonzize na ebi bankanayumva banyihize kandi erhi kuyûshûla ebyôla byoshi binarhôlewe buzibu.

³¹ Oku mabî mwâmi Demetriyusi abajirire rhwamâmuyandikira muli ebîra binwa 'Carhumaga warhindibuza Abayahudi n'obwôla bali bantu rhunywânîne nabo kandi banali bîra bîrhu?'

³² Bakâshub'ikâcîduduma oku wabarhindibuzize rhwanabagwâsa omu mirenge rhunakulwîse akabà ebulambo nîsi erhi omu nyanja.»

9

Okufâ kwa Yûda Makabeyo

¹ Erhi ayumva oku Nikanori n'engabo yâge boshi bafirîre omu ntambala Demetriyusi ashubirhuma kandi Bakidesi na Alkimi omu Buyahudi kuguma n'ecikembe c'ekulyo c'engabo yâge.

² Barhôla enjira ejîre e Galileya banatwa ecirâlo aha Mesaloti oli omu lugo lwa Arbela. Banacirhôla olôla lugo erhi babà bamayirhamwo abantu bamwo mwandu.

³ Omu mwêzi murhanzi gwa o mwâka gw'igana na makumi arhanu n'ibiri bayûbaka ecihando câbo aha ishiriza lya Yeruzalemu.

⁴ Okubundi banacilîkûla banacijà e Bereya bali na bantu ba bihumbi makumi abiri na bantu bihumbi bibiri balwa n'enfarasi.

⁵ Yûda ali amâtwa ecirâlo câge naye aha Elasa erhi analigi na bantu bihumbi bisharhu balwî ba ntwâli.

⁶ Erhi babona kurhi engabo y'abashombanyi eri nyinji bajuguma na banji bacinyombôkera bayâka, oku cihando kwasigala bantu magana gali munâni gonenene.

⁷ Yûda anacibona oku engabo yâge yayâsire n'oku entambala eri hôfi eyanjikire; okubundi akumba omurhima bulya amango g'okushubija ashûbûza abâge gamabulikana ayumva yêshi arhemuka.

⁸ Kurharhumaga arhabwîra abasigalaga erhi: Yimuki rhulwîse abôla bashombanyi rhulole erhi rhwankabahagalika!

⁹ Ci konene bôhe balonza okumuhusahusa banacimubwîra mpu: rhurhankabahasha bunôla okurhali kufumya amagala gîrhu rhwanaciyîshigaluka buzinda na bene wîrhu rhuyîshibalwîsa ci bunôla rhwamâbà banyi okurhalusire.

¹⁰ Yûda anacibashuza erhi kulî na nâni enkengêro z'okuderha mpu nyâke embere zâbo. Akabà amango gîrhu gamahika, rhufîre bene

wîrhu n'oburhwâli ci rhumanye irenge lîrhu lyankanahera busha!

¹¹ Engabo y'Abanya-Sîriya yarhenga omu ci-handò bayisha bajà emunda abashombanyi bali. Abalwî b'enfarasi erhi babagabiremwo kabiri engwârha-muherho n'emanda mabuye bayisha bashokwîre, entwâli zayisha nazo zilongwîre.

¹² Bakidesi ali oku ihembe ly'ekulyo n'omurhwe gwayîsha empande zo mbî erhi omushekera gubûhwa.

¹³ Bene Yûda nabo babûha omushekera, idaho lyageramwo omusisi erhi kushekereza kwa ezôla ngabo oku zinali ibiri kurhuma. Entambala yayanjikira bahika bijingo balwa.

¹⁴ Yûda erhi abona oku Bakidesi ali oku kahembe kalyo n'engabo asimikirako yoshi amugorha n'abantu bâge b'entwâli.

¹⁵ Ahima akola kahembe kalyo k'Abanya-Sîriya, abakungusha kuhika oku ntondo ya Azoti.

¹⁶ Ci balya bali oku kahemba kamoshò erhi bâbona oku akahembe kalyo kahimirwe bagolonjoka bagorha Yûda n'engabo yâge.

¹⁷ Entambala yakaliha enyunda zombi bantu mwandu bafà agôla mango.

¹⁸ Yûda naye afà, n'abantu bâge basigalaga bakûla omulindi bayâka.

Okubishwa kwa Yûda Makabeyo

¹⁹ Yônatanî na Simoni barhôla mwene wâbo Yûda bagendimubisha omu nshinda y'ababusi bâge aha Modini.

²⁰ Israheli yêshi amushîba anacimulakira bwenêne banayôrha omu mishîbo nsiku zirhali nyi.

²¹ Banakaziderha bakola balaka mpu: Aye mushâna! Kurhigi yamafâga ntya entwâli còkola w'Israheli?

²² Ebisigîre oku myanzi ya Yûda, oku biyêrekîre entambala, oku ahimanaga koshi, n'oku obukulu bwâge bwâli, ebyôla birhayandisirwi, bulya bya-maluga.

IV. Yônatanî murhambo na mudâhwa mukulu w'Abayahudi (160-143 embere za Yezu Kristu)

Olwa Yônatanî

²³ Erhi Yûda afâ, abâli babî bacîyêrekana bwinjà omu Israheli yêshi yêshi. banyankola maligo boshi buzûsa irhwe.

²⁴ Muli ago mango hanacizûka ecizombo cikali omu cihugo n'ecihugo coshi caji olunda lwâbo.

²⁵ Bakidesi anacîcîshoga abantu bagalugalu anacibayîmika barhambo omu cihugo.

²⁶ Banacijà balongereza n'obushiru bunene abâli bîra ba Yûda n'okubahêkera Bakidesi naye akabahana n'okubacinaguza.

²⁷ Israheli anababala bwenêne: barhal-isâg'ibona kundi kurhyo kurhenga halya abalêbi banahirigirhaga* omu cihugo câbo.

²⁸ Okubundi abanali bîra ba Yûda boshi banacishûbûzanya banacibwîra Yônatanî mpu:

* **9:27 9, 27** Karhenga myâka 200 harhacibonekanaga mulêbi.

29 «Kurhenga mwene winyu Yûda afîre harhaci-bonekaga omuntu oli akâge wankakârhcûkako abashombanyi bîrhu Bakidesi na ngasi bandi bashomba ishanja lîrhu.

30 Rhwamâkwîshoga ene, okola we mulanzi na murhambo ahâli hâge lyo okazigendêsa entambala zîrhu».

31 Yônatani muli ago mango anacihâbwa oburhegesi ayîma ahâli ha Yûda mwene wâbo.

32 Erhi Bakidesi anamanya kulya akâlonza oku akamuyîrhamwo.

33 Erhi bamanya ogwôla muhigo gwâge, Yônatani, mwene wâbo Simoni na ngasi boshi banali haguma naye bacîyâkira omu irungu lya Tekowa banaciyûbaka hôfi n'iriba lya Asfari.

34 Bakidesi anacimanya ogwôla mwanzi olwa Sabato, anaciyîmuka n'engabo yâge yoshi anayîkirira ebwa lindi ishiriza lya Yordani.

35 Yônatani anacirhuma mwene wâbo† Yowane nka murhambo w'olubaga emwa bene Nabatani bîra bâge mpu bahûne babikire aha mwâbo, emizigo yâbo yali minene na minji bwenêne.

36 Ci konene bene Yambri erhi babà bamârhenga e mwâbo Medaba banacigwârha Yowane na ngasi ebi anali agwêrhe byoshi, bagugumba eminyago yâbo.

37 Erhi kugera nsiku banaciyishibwîra Yônatani na mwene wâbo Simoni oku bene Yambri bagwêrhe olusiku lukulu lw'obuhya n'oku barhenza omuhya e Nadabati, kuguma n'abamulusize mwandu, ali mwâli wa mugale muguma w'e Kanâni.

† 9:35 9, 35 Mwene wâbo Yowane: Lolà 2, 1.

³⁸ Erhi kulya mwene Yowane afaga, banacisôka bajicîfulika omu mahukulu g'entondo.

³⁹ Erhi bayinamula amasù balangîra omulongo munene n'olubî: hali omuhya mulume, bene wâbo n'abîra bâge bayêrekîre emunda bali badwîrhe orhugoma, ebirugu by'okuyimba, enzi-hwa n'emirasano minji.

⁴⁰ Okubundi balya bali boshi na Yônatanî banacifulumuka mulya mahukulu baciloha kuli bo babanigûza, banji bayîrhwa nabo, n'abandi balibirha bayâkira omu ntondo, Abayahudi banacirhola ebi bajandikaga.

⁴¹ Ntyôla obuhya bwâbâ mishîbo n'enyimbo z'abazihi zahinduka mirenge.

⁴² Erhi babâ bamâcihola omukò gwa mwene wâbo, banacijà omu kabokwè ka Yordani.

Okuyikira olwîshi lwa Yordani

⁴³ Bakidesi anacimanya okwôla, oku lwa Sabato anayisha kulya burhambi bwa Yordani n'engabo nyinji.

⁴⁴ Okubundi Yônatanî anacibwîra abâbo erhi: «Yîmukagi bunôla, rhulwîre amagala gîrhu! bulya oku kurhasagiba oli ene oli njo nîsi erhi lishinjo.

⁴⁵ “Loli omushombanyi n'emirasano yâge embere zîrhu ekumoshô n'ekulyo, amîshi ga Yordani ciyanja n'omuhûsi ntaho rhwankayikira”.

⁴⁶ “Bunôla muyinamulirage izù linyu emalunga lyo muyôkoka omu maboko g'omushombanyi”.

⁴⁷ Entambala yarhondêra, Yônatanî alambûla okuboko mpu atumirhage Bakidesi ci amubula omu kukuliranya enyuma.

⁴⁸ Okubundi Yônatanî anacihamira muli Yordani kuguma nabo, baluyikira bajà bayôga ci Abanya-Sîriya barhaluyikiraga mpu babakulikîre.

⁴⁹ Olwo lusiku hôfi bantu cihumbi bafà omu bantu ba Bakidesi.

Okufà kwa Alkimi

⁵⁰ Oyûla Bakidesi anacishubira e Yeruzalemu agendiyûbakayo olugo luzibuzibu omu kabanda ka Yudeya, ayûbaka enyumpa hôfi na Yeriko, aha Emausi, aha Betoroni, aha Beteli, aha Tamunata, aha Faratoni n'aha Tefoni azungulusa n'enkûta ndîrî n'emihango eriko akakomyo.

⁵¹ Ahirako n'abalanzi mpu bakazirhindibûza Israheli.

⁵² Azibuhya olugo lwa Betisuri, olwa Gazara n'ecishagala ca Siyoni anacihiramwo emirhwe y'abasirika analundamwo ebiryo.

⁵³ Agwârha nka mpira abagala b'abakulu b'ecihugo anacibagwârha nka bashwêkwa omu cishagala ca Yeruzalemu.

⁵⁴ Omu mwâka gw'igana na makumi arhanu, omu mwêzi gwa kabiri, Alkimi[‡] anacirhegeka mpu bahongole enkûta z'omu ndalâlâ y'ahatagatîfu, arhegeka ntyo mpu basherêze omukolo gwajiragwa n'abalêbi, anacirhondêra okujira ntyo.

⁵⁵ Muli agôla mango Alkimi alambikwa oku idaho na Nyamuzinda n'emikolo yâge yahangarhana, akanwa kâge kahumbârhalala

[‡] 9:54 9, 54 Milongo 54-55: Alkimi ashûrha: ngasi ndwâla y'okukanula yakabonekana nka buhane Nyamuzinda ahânyire.

ahôla ebirumbu arhanacihashaga okuderha ciru n'akanwa ciru n'okurhegeka omu mwâge.

⁵⁶ Alkimi anafà muli agôla mango n'amalumwa manji bwenêne.

⁵⁷ Erhi babona oku Alkimi amâfà; Bakidesi anacishubira emunda mwa mi ali, na ntyo ecihugo c'e Buyahudi câbà n'omurhûla gwa myâka ibiri.

Beti-Basi arhêrwa

⁵⁸ Okubundi Abayahudi babî banacijira ihano banaciderha mpu: Lolà oku Yônatanî n'abâbo bali n'omurhûla ntà kadundo, rhushubilêrha Bakidesi naye anabarhuluba boshi omu budufu buguma.

⁵⁹ Banacigenda mpu bashambâle haguma naye.

⁶⁰ Bakidesi anacihuma enjira yâge ayisha alongolîne omurhwe gw'engabo nyinji anacirhuma amaruba ga bufundafunda emwa ngasi banali olunda lwâge, mpu bagwârhe Yônatanî n'abâbo, ci barhashaga buly'ihwe lyâbo lyamarhulika.

⁶¹ N'abantu bagumabaguma b'omu cihugo bo bali barhambo b'obwôla bugoma, bagwârha makumi arhanu omu bandi banacibayîrha.

⁶² Okubundi Yônatanî, Simoni n'abâbo banacijà e Beti-Basi omw'irungu bashubiyiyûbaka banacizibuhya.

⁶³ Bakidesi anacimanya omwanzi, ashûbûza e ngabo yâge anacihamagala abantu bâge bali e Buyahudi.

⁶⁴ Anaciyâsha atwa ecirâlo hôfi na Beti-Basi, anacigorha olugo nsiku nyinji, anazonza masini.

⁶⁵ Ci Yônatanî anacisiga mwene wâbo Simoni omu cishagala anacijà omu lugo ayisha agalukîne ngabo nsungunu.

⁶⁶ Anacihima Odomera na bene wâbo boshi na bene Fasironi emwâbo omu mahêma gâbo anacirhondêra okubalibisa omu kubagorha anacibaminika n'emisî.

⁶⁷ Simoni naye n'abantu bâge anacihuluka ayôca galya masini g'okulwa.

⁶⁸ Bombi oku banali babiri, balwîsa Bakidesi, bamuhima bamucinagiza. Abona oku omuhigo gwâge n'okuyisha kwâge byabîre bya busha.

⁶⁹ Abêra balya bantu babî bamubwîraga mpu ayishe omu cihugo oburhè, abanigamwo banji anacirhôla omuhigo gw'okushubira emwâge omu cihugo câge.

⁷⁰ Yônatanî anakumanya, anacirhuma entumwa emunda ali mpu bayumvanye n'omurhûla anamulekere abashwêkagwa.

⁷¹ Bakidesi anabayankirira, anaciyêmêra ebinwa bya Yônatanî; acîgasha embere zâge mpu ntà mango ânâcimulongeze amabî omu kalamo kâge koshi.

⁷² Anacimushubiza abashwêkwa ali erhi agwârhire e Buyahudi, ashana ebirugu anacishubira omu cihugo câge, arhanacifaga agalusire omu cihugo c'Abayahudi.

⁷³ Engôrho yarhangileka okulibuza Bene Israheli. Yônatanî anaciyûbaka enyumpa yâge aha Makmasi; arhondêra okukatwira olubaga emmanja, akûla ababî boshi omu Israheli.

Aleksandro acîjira mwâmi anajira Yônatani mudâhwa mukulu

¹ Omu mwâka gw'igana na makumi gali ndarhu, Aleksandro mugala wa Antiyokusi n'elishembano lyâge ye Epifani, anacirhabâla anacirhola Ptolemaisi; abantu b'eyo bamuyankirira na kurhenga aho arhondêra okuyîma bwinjà.

² Erhi mwâmi Demetriyusi anayumva kulya, ashûbûza engabo nyinji bwenêne anacijà emunda ali akola agendimulwîsa.

³ Na muli agôla mango gonênè Demetriyusi anacirhuma amaruba emwa Yônatani g'okujà omu murhûla anamulaganya mpu amukuza omu cikono.

⁴ Akazâgiderha erhi rhuyumvanye naye duba embere ayumvanye na Aleksandro oku muhona gwâni.

⁵ Bulya akola ayishikazikengêra amabî namujirire goshi kuli ye yênene, kuli mwene wâbo n'oku ishanja lyâge lyoshi.

⁶ Amuhà obuhashe b'okushubisinga engabo y'okulwa, okutula emirasano n'okuderha oku akola mwîra wâge, anacirhegeka mpu amugalulire empira bàgwârhaga omu lugo wâge.

⁷ Yônatani anacijà e Yeruzalemu, anacisoma galya maruba, agasomera olubaga lwoshi kuguma n'abantu bali omu lugo.

⁸ Bajuguma bwenêne erhi bayunva oku mwâmi anahîre Yônatani obuhashe bw'okujira eyindi mirhwe y'okulwa.

⁹ Abâli omu lugo banacihà Yônatani empira bali bagwêrhe naye anacibashubiza emwa ababusi

bâbo.

¹⁰ Yônatani anaciyûbaka aha Yeruzalemu ashu-birhondêra okuyûbaka n'okushakala olugo.

¹¹ Ahûna abûbasi okushubiyûbaka olukûta n'okuzungulusa entondo ya Siyoni n'amabuye magoye lyo ezibuha, banajira ntyo.

¹² Okubundi ab'ebigolo bali omu nyumpa nzibu Bakidesi ayûbakaga banaciyâka.

¹³ Ngasi muguma ajandika omukolo analiagwêrhe bakacîshubirira ngasi muguma omu ci-hugo câbo.

¹⁴ Aha Betisuri honênè hasigire baguma baguma muli balya banalibamaleka akanwa n'amarhegeko ga Nnâmahanga bulya ahôla ho halikola lwâkiro lwâbo.

¹⁵ Okubundi Aleksandro anacimanya okwôla Demetriyusi ajiriraga Yônatani, banacimuganîrira amatabâro oyûla amâlwa, entambala ahimire ye na bene wâbo n'embaka abwîne.

¹⁶ Anaciderha erhi ka rhwankabona mango maguma muntu wa borhere bwa bene obwo muntu wa bene oyôla? Rhumujire muntu mwîra wîrhu na murhabâzi wîrhu.

¹⁷ Anacirhuma amaruba gali mayandike ntyâla:

¹⁸ «Mwâmi Aleksandro kuli mwene wâbo Yônatani, omusingo.

¹⁹ “Rhwayumvîrhe barhubwîra oku oli muntu muzibu na oku wanahasha okubà murhabâzi wîrhu”.

²⁰ “Co cirhumire kurhenga ene okola

we mudâhwa mukulu* w'ishanja lyâwe rhwamânakuhà ecikono c'okuderhwa mwîra wa mwâmi.- Anacimurhumira kuguma akanzo kadukula ecimanè c'amasholo, - okombere ebintu bîrhu, onalange obwîra bwîrhu haguma na nâwe bwinjà”».

²¹ Yônatanî anaciyambala emyambalo migishe omu mwêzi gwa nda omu mwâka gw'igana na makumi gali ndarhu, oku lusiku lw'amahêma, anacisinga engabo, atulîsa n'emirasano. Amaruba Demetriyusi I ayandikiraga Yônatanî.

²² Erhi ayumva kulya Demetriyusi anacigaya bwenêne.

²³ Bici rhwajizirage obûla Aleksandro amârhurhanga okujà omu bwîra bwa Abayahudi lyo azibuhya obwâmi bwâge.

²⁴ Erhi nâni nkola nabayandikira ebinwa by'okubarhiza mbalaganye obukulu n'oluhembo lunji lyo mbona oburhabâle bwâbo.

²⁵ Anacibarhumira amaruba gali gayandisirwe ntyâla:

«Mwâmi Demetriyusi oku lubaga lw'Abayahudi: Omusingo.

²⁶ “Mwalanzire kulyâla kunywana rhwanywânaga na ntyôla obwîra bwîrhu bwayôrha bukomîre buzira kucilunga n'abashombanyi bîrhu, rhwayumvîrhe okwôla rhwanasîma bwenêne”.

* **10:20 10, 20** Yasoni agula obudâhwa: 2 Mak 4, 7-10: Yônatanî ahâbwa ecikono c'okubâ mudâhwa mukulu ci kône arhaciberanaga nsiku nyinji, bakâmuniyagâco ngasi mango: 10, 47; 11, 24; 11, 57.

27 “Na bunôla muyôrhage murhujirako obwôla bwîkubagire, nanirhu rhwanahemba okwôla murhujirira n’aminjà ga ngasi lubero”.

28 “Rhwanabajirira luhembo lunji na binji birharhegesirwi”.

29 “Kurahenga ene namabakûlako obujà naman-abagalulira, muli Buyahudi mweshi, okuhonga n’okuvurha empongano oku munyu, na ibarati lya mwâmi”.

30 “Ecigabi ca kasharhu c’omu mashwa ginyu n’oluhande lwa kabiri lwa eby’emirehe yinyu ebyali byâni mbagalulirebyo. Ntakacibilonza kurhenga ene n’ensiku zoshi mbigalulire eci-hugo c’Abayahudi na birya bishagala bisharhu bilungîne naye bya omu Samâriya na omu Galileya”.

31 “Nalonza Yeruzalemu ayôrhe cishagala citagatîfu na ca murhûla kuguma n’omurhundu gwâco gwoshi, cirhûlîsa conene entûlo n’empogano zâco”.

32 “Ndesire kuguma obuhashe bwâni nalingwêrhe, bwâmi bubà aha Yeruzalemu mbulekîre omudâhwa mukulu nti ahebemwo abantu bakazilanga balya anacîshozire yênene”.

33 “Abayahudi boshi banahêsirwe bujà kurhenga e Buyahudi bakânabà bali omu bwâmi boshi mbahire obuhashe bw’okurahenga omu bujà, nalonza boshi babaleke barhacikazâgivurha ibarati ciru n’ery’ebintu byâbo”.

34 “Ensiku nkulu zoshi, eza Sabato, ezindi nsiku nkulu, ensiku ntagatîfu kuguma na zirya nsiku isharhu zishokolera erhi ezi kulikira

olusiku †lukulu, ezôla nsiku zibè nsiku za kurhahumwako na kandi, nsiku za kurhabà n'okurhacifuduka kantu kalebe oku Buyahudi boshi banabà omu cihugo câni".

³⁵ "Muli ezôla nsiku ntâye wankacibà n'obuhashe bw'okuderha erhi nasambisa owîrhu kuli kantu kalebe nîsi erhi abandi mbarhindibuze kuli olu lubanja erhi lula".

³⁶ "Barhôle basirika ba Buyahudi bihumbi makumi asharhu bajè omu basirika bâni bakazibajuha nk'oku bankajuha abandi basirika babà omu ngabo ya mwâmi. Baguma mulibo bajà omu nyumpa za mwâmi ziryà nzibunzibu".

³⁷ "Na banji bahâbwa gulya mukolo omuntu akanacikubagirwamwo omu bwâmi bwâni. Kuli okwôla abasirika bâbo bakulu bâbà omu bûko bwâbo, balama nk'oku amarhegeko gâbo ganabahunyire kuguma nk'oku nanajiriraga Obuyahudi boshi".

³⁸ "Erya mirhundu isharhu ya Samâriya nayûshûlaga oku Buyahudi, enajagemwo loshi na ntyo, amango bakola bagwêrhe murhambo muguma barhacirhumikira wundi mukulu ohi kuleka omudâhwa mukulu".

³⁹ "Mpânyire nka luhembo, Ptolemayisi n'omurhundu gwâge goshi, emwa aka-Nyamuzinda k'e Yeruzalemu, lyo bakazibona ebi bakolêsa omu ka-Nyamuzinda, oku nterekêro".

⁴⁰ "Nâni mpanyire ngasi mwâka nfaranga bihumbi ikumi na binî bya marhale, byay-

† 10:34 10, 34 Oyo mwâmi alonza okurhebêba Yônatani bulya ayumvîrhe Aleksandro amâmukomakwo obwîra; Oli Yônata oli olubaga lwâge barhayêmêraga okurhebwa

ishirhâlwa kuli birya mwâmi anahâbwa omu ngasi marhambo minjà”.

⁴¹ “Na ngasi bilushire ebyakazâgikolesibwa omu myâka yagezire, kurhenga ene bikola byakahâbwa emikolo y’aka-Nyamuzinda”.

⁴² “Kandi kuli zirya nfaranga z’ebihumbi birhanu by’amarhale bikolêsibwa oku mikolo y’aka-Nyamuzinda binakûlwa ngasi mwâka oku ntûlo y’aka-Nyamuzinda ebyôla byagalulwa bulya bibà by’abadâhwa banali omu mikolo”.

⁴³ “Ngasi yêshi wankanayâkira omu ka-Nyamuzinda aha Yeruzalemu nîsi erhi omu biyumba byâge kuyâka okuhâna ibarati lya mwâmi nîsi erhi kuyâka bindi bindi, oyôla anabè n’obuhashe bwâge boshi (barhacimujiraga kurhi) kuguma n’ebintu byâge ajira omu bwâmi bwâni boshi”.

⁴⁴ “Ebyakazikolêsibwa oku kuyûbaka nîsi erhi oku kushakûlula aka-Nyamuzinda byakazirhenga oku birugu bya mwâmi”.

⁴⁵ “Kwonoko omu kuyûbaka ebyôgo bya Yeruzalemu n’okukomeza obululi bwâge, ebyakolêsibwa byakazirhenga oku birugu bya mwâmi kwanayishiba kuguma amango bayûbaka erhi kushakûlula ebyôgo by’ebishagala by’e Buyahudi”.

⁴⁶ Yônatani n’olubaga erhi bayumva ebyôla binwa barhabiyêmêraga banalahira okubishimba ebwa kubà bacikengêra amabî Demetriyusi ajiriraga Bene Israheli n’amalumwa manji abarhindibuzagyamwo.

⁴⁷ Okubundi obwôla, banacihiga okunywâna na Aleksandro ye wali murhanzi wa okubabwîra

mpu bayumvanye, banayôrhe bîra bâge.

⁴⁸ Mwâmi Aleksandro anashubûza engabo ny-inji mpu alwîse Demetriyusi.

⁴⁹ Oku abôla bâmi bombi bamârhubana engabo ya Demetriyusi bakûla omulindi na Aleksandro anacimuminika, anacimugonya

⁵⁰ balegerera balwa burhahusa kuhika izûba lyahorha, Demetriyusi anacifà olwo lusiku.

Obuhya bwa Aleksandro na Kleyopatri

⁵¹ Aleksandro anacirhuma emwa Ptolemeyo mwâmi w'e Mîsiri entumwa mpu bagendimubwîra erhi:

⁵² Namâshubira omu bwâmi bwâni, na nkola ntamîre oku ntebe ya balarha; nanyazire obuhashe nahimire Demetriyusi namarhola oburhegesi bw'ecihugo cîrhu.

⁵³ Namutuzirekwo entambala, nanamuhima ye n'engabo yâge rhwamâbutamala oku ntebe y'obwâmi bwâge.

⁵⁴ Ntyôla, rhusingage obwîra haguma na nâwe; ompè mwâlî wâwe omu buhya, nâbà mukwî wâwe, nayishikuhà kuguma naye oluhembo lukwânîne.

⁵⁵ Mwâmi Ptolemeyo naye anacimushuza muli ebi binwa erhi: Iragi ly'olusiku washubiragamwo omu cihugo c'ababusi bawe n'olu watamalagamwo oku ntebe y'obwâmi bwâbo.

⁵⁶ Bunôla nkolaga nakujirira nk'oku onanyandikire, ci konene oyîshe omu malanga gâni e Ptolemayisi, rhubonane nanakujira mukwî wâni nk'okwôla onadesire.

⁵⁷ Ptolemeyo anacirhenga e Mîsiri boshi n'omwâli Kleyopatri banacijà e Ptolemayisi omu mwâka gw'igana na makumi gali ndarhu n'ibiri[‡].

⁵⁸ Mwâmi Aleksandro anacirhenga halya mbêre za mwâmi, naye mwâmi anacimuhà omwâli Kleyopatri anacijirira obuhya aha Ptolemayisi n'obukuze bunene k'oku abâmi banakomerera.

⁵⁹ Aleksandro anaciyanakira na Yônatanani mpu bagende boshi.

⁶⁰ Yônatanani anacijà e Ptolemais emunda abôla bâmi babiri bali anajagalîre bwenêne anacibahà bo n'abîra bâbo amarhale, amasholo n'ebindi by'oluhembo lunene anacisîmwa omu masù gâbo là.

⁶¹ Okubundi abantu bagalugalu omu Buyahudi bashûbûzanya mpu bagendimubêshera ci mwâmi arhabayumvagya.

⁶² Anacirhegeka mpu bahogole Yônatanani emyambalo yâge, banacimuyambisa emyambalo minjà y'akaduku. Anacijira kulya.

⁶³ Okubundi mwâmi anacimutamaza hôfi naye anacibwîra abarhumisi bâge erhi: Muhuluke mweshi naye mugere omu karhî k'olugo, mwaderha oku irhondo ntâye ociderhaga akanwa kuli ye oku kantu kalebe n'oku irhondo wâciderhaga mpu amurhindibuze.

⁶⁴ Erhi abashombanyi bâge bamanya obukuze mwâmi anamuhîre, oku mwâmi anamanyîsagya kuli ye n'oku anamuyambikaga omwambalo mwinjà gw'akaduku, boshi bayâka.

[‡] **10:57 10, 57** Milongo 57-58: Bajira obuhya ou mwâka gwa 150 embere z'okuburhwa kwa Kristu. Omwâna wâbo ye Antiyokusi VI: Lolà 11, 39.

⁶⁵ Erhi akola ayûshûla eryo irenge lyâge, mwâmi anamuyandika omu bîra bâge barhanzi anacimujira mukulu w'abalwî na murhambo w'ecihugo.

⁶⁶ Yônatanî ashubira e Yeruzalemu n'omurhûla n'obushagaluke bunene.

Apoloniyusi murhegesi w'e Sele-Sîriya ahimwa na Yônatanî

⁶⁷ Omu mwâka gw'igana na makumi galindarhu n'irhanu, Demetriyusi anacirhenga e Kreti, ajâ omu cihugo c'ababusi bâge.

⁶⁸ Erhi ayumva ntyôla mwâmi Aleksandro anacishubira e Antiyokiya anababîre bwenêne.

⁶⁹ Demetriyusi anacijira, Apoloniysi murhambo w'engabo yâge, ali murhambo w'ecihugo ca Sele-Sîriya, naye anacishûbûza engabo nyinji bwenêne anayisha alitwa icumbi hôfi na Yamniya kurhenga ahôla analika entumwa emwa Yônatanî mpu bagendi bwîra omudâhwa mukulu mpu:

⁷⁰ «We oyu oli wênene ocishomye okurhugomera na nâni nkola muntu wa kugaywa na wakushekerwa erhi we orhuma! Kurhigi obwîne wankayôrha nâwe oli mukulu embere zîrhu muli ebîra birhondo.

⁷¹ Akabâ obwîne oku ocîkubagire emisî yâwe, obungulukirage enôla munda rhuli omu ka-banda rhugerane rhulole ndi mulume bulya nie ngwêrhe emisî y'olugo loshi.

⁷² Odôsagye nâwe emyanzi bakubwîra nie ndi na bahi rhuli rhweshi, boshi badwîrhe baderha mpu okugulu kwâwe kurhankasimika embere

zîrhu bulya kabiri kabiri ababusi bâwe bacand-abusirweko omu cihugo cinyu.

⁷³ Na bunôla orhankahasha okukoza engabo y'abalwî b'enfarasi, n'engabo y'abalwî bangan'aha, omu kubanda omu rhwâli mabuye nîsi erhi rhubuye nîsi erhi handi hantu wankahash'icîfulika.»

⁷⁴ Erhi Yônatanî ayumva ebinwa bya Apoloniýusi yêshi agarabuka acîshoga omurhwe gwa balume bihumbi ikumi anacirhenga e Yeruzalemu n'omulumuna Simoni anaciyisha amukulikira mpu amurhabâle.

⁷⁵ Bajihanda hôfi n'olugo lwa Yope; abantu b'omwôla lugo babahamikira olumvi bulya olwo lugo lwâli lulanzirwe n'abasirika b'Apoloniýusi banacirhangira okulwa ahôla.

⁷⁶ Abantu b'o mwôla lugo erhi bagwârha n'obôba, bayigula enyumvi Yônatanî w'e Yope anagwârha olwôla lugo.

⁷⁷ Erhi akumanya Apoloniýusi anakeresa basirika bihumbi bisharhu bagenda n'enfarasi n'eyindi ngabo mwandu anacijà e Azoti,

⁷⁸ nka bantu bajà balambagira konene ci erhi banajà bayegera olunda lw'ekabanda, bulya ali acikubagîre obunji bw'abasirika b'enfarasi. Yônatanî anacimukulikira olu nda lw'e Azoti n'ebiyôla bigamba byombi byanacikorana.

⁷⁹ Apoloniýusi ali amasiga afulisire enyuma lyâge banyakulwa n'enfarasi cihumbi. Ci Yônatanî anacimanya oku hali omurhego guhizirwe enyuma lyâge.

⁸⁰ Balya banyakulwîra oku nfarasi bagorha ecigamba ca Yônatanî babatyabulira emyampi

kurhenga sêzi kuhika bijingo.

⁸¹ Ci konene abantu ba Yônatanani banasimika nk'o ku ananali abarhegeka ci erhi n'enfarasi za balya banyakulwa n'enfarasi zanjà zarhama.

⁸² Okubundi Simoni anabulula engabo yâge anacicîgusha oku kahè mbè ebwa kubà bene enfarasi bali bamârhama; Abanya-Sîriya banacihimwa naye banacikûla omulindi, bayâka.

⁸³ Banyakulwîra oku nfarasi bashandabana omu kabanda, abayâkaga bagendishalira empûmu aha Azoti, bacîyongobeka omu Bet-Dagoni yali nyumpa ya omuzimu wâbo mpu bayâkiremwo.

⁸⁴ Yônatanani anayôca Azoti n'ebindi bishagala byamuli eburhambi ci erhi amârhangibihagula anacidûlika muliro eyôla nyumpa ya Dagoni haguma n'abâli bayâkiremwo.

⁸⁵ Abadûlikagwa muliro n'abayîrhagwa n'engôrho bahika omu bihumbi munâni.

⁸⁶ Oku arhenga eyôla munda Yônatanani ajitwa ecirâlo hôfi na Eskaloni, abantu bayishimuyankirira n'amaboko gombi n'irenge linene.

⁸⁷ Okubundi Yônatanani anacishubira e Yeruzalemu n'engabo yâge n'omunyago munji.

⁸⁸ Erhi mwâmi Aleksandro ayumva okwôla ashubiyûshulira Yônatanani bintu binji by'okumukuza.

⁸⁹ Anacimurhumira ehigondo hy'amasholo nk'oku abâmi banakomerera okuhemba bene wâbo. Omu kumuhemba anacimuhà Akaroni n'ecihugo c'olwo lugo.

11

Okufà kwa Aleksandro Balasi n'okwa Ptolemeyo

¹ Mwâmi w'e Mîsiri anacirhola engabo eli nyinji nka mushenyi guli oku burhambi bw'enyanya n'amârho manji, anaciyisha alonza okurhola obwâmi bwa Aleksandro n'obwenge n'okubuyûshûla oku bwâmi bwâge.

² Anacijà e Sîriya n'ebinwa by'olubohololo abayûbakaga omu cishagala bakazibiyigula embere zâge banakazilibirhira emunda ali bulya mwâmi Aleksandro ali amârhegeka mpu bajè emunda ali bulya ali ishazâla.

³ Ci erhi Ptolemeyo anajaga omu lugo, anahira abalanzi b'omu ngabo yâge muli lulya lugo.

⁴ Erhi ahika aha Azoti, abantu b'eyôla munda banacimuyêreka enyumpa ya Dagoni oku yahîre, olugo lonêne, emirhundu yali eburhambi byoshi byashabusire, emirhumba eri eyi n'eyi misigaliza y'abahîraga omu ntambala bulya balijire babalundika oku burhambi bwa enjira yâge yoshi.

⁵ Banaciganîra mwâmi oku Yônatanî ajizire koshi mpu lyo bamulenganya ci mwâmi acîhulikira.

⁶ Yônatanî anaciyisha ayambîrhe bwinjà bwinjà ajà emunda mwâmi ali aha Yope banacilamunya bwinjà, banacigeza obudufu ahôla.

⁷ Yônatanî anacilusa mwâmi kuhika oku lwîshi lwa Eleteri, buzinda ashubigaluka e Yeruzalemu.

⁸ Mwâmi Ptolemeyo anacibà ntyôla mwâmi w'ebishagala binali oku burhambi bw'enyanya kuhika oku Selekiya oku burhambi bw'enyanya erhi anajà ahiga emihigo mibî kuli Aleksandro.

9 Arhuma entumwa emunda mwâmi Demetriyusi ali mpu bamubwîre erhi: «Oyîshe rhuyumvanye rhwembi nanayîshikuha mwâli wâni owali omu mwa Aleksandro, kandi wanayîma omu bwâmi bwa sho.

10 “Nacîyunjuzize erhi ngend’imuhà mwâli wâni bulya azindilonza okunyîrha”».

11 Amushobekaga ntyôla bulya anakazagilonza obwâmi bwâge.

12 Erhi abà amârhôla mwâli wâge agendimuhà Demetriyusi na kurhenga ahôla obwîra bwafà boshi na Aleksandro enshombo yâbo yanacikula yamanyîkana.

13 Ptolemeyo anacijà omu Antiyokiya, ayam-bala ntyôla mashungwè abiri oku irhwe lyâge, ishungwè ly’e Mîsiri n’ishungwè ly’e Aziya.

14 Mwâmi Aleksandro ali e Silisiya mwago mango, bulya abantu bayo bali bamâcîhinduliraye. Erhi ayumva kulya, Aleksandro anaciyisha alikoza ishazâla, ayisha ali mulwîsa.

15 Mwâmi Ptolemeyo anaciyisha ajà emunda Aleksandro ali n’engabo nyinji amuhima anamulibirhako.

16 Aleksandro anaciyâkira e Arabiya mpu ajilon-zayo aha acîfulika, mwâmi Ptolemeyo anacihima ntyôla.

17 Omuharâbu Zabdieli anatwa irhwe lya Aleksandro anacilirhumira Ptolemeyo.

18 Mwâmi Ptolemeyo erhi kugera nsiku isharhu naye afà, n’abasirika bâge bali omu nyumpa nzibunzibu za amatabâro banigwa n’abantu ba mli lulya lugo.

19 Demetriyusi anacibà mwâmi omu maka gwa igana na makumi gali ndarhu na myâka nda.

Demetriyusi na Yônatani bayumvikana

20 Muli agôla mango Yônatani anacishûbûza engabo y'Abayahudi mpu erhole olugo lwa Yeruzalemu, anacihirako masini manji ga kulwa.

21 Okubundi bantu babî baguma balya barhasîmaga ishanja lyâbo banacijà emunda Demetriyusi ali banacimubwîra oku Yônatani amagorha olugo.

22 Erhi ayumva kulya Demetriyusi anaciyandikira Yônatani mpu aleke duba duba okugorha olugo mpu anayîshe amubone aha Ptolemayisi bashambâle boshi naye.

23 Erhi Yônatani anabona agôla maruba, anacirhegeka mpu bakulikize okugorha olwôla lugo, na erhi abà amacîshoga abamulusa, baguma omu bashamuka b'Israheli n'abandi omu badâhwa, yêne acîhira omu mbaka.

24 Erhi abà amârhôla amasholo, enfaranga n'emyambalo minji n'ebindi binji bya luhembo anacijà emunda mwâmi ali aha Ptolemayisi naye anacirhona emunda ali.

25 Bantu baguma bagalugalu b'omu cihugo bagendi mushobeka.

26 Ci konene mwâmi amujirira nk'oku abâbo bamujiriraga embere: amukuza embere za abîra bâge.

27 Amusimika bwinjâ omu budâhwa bwâge na ngasi cikono anali agwêrhe kurhenga mîra anacimuhà ecikono ca burhanzi omu bîra bâge boshi.

28 Yônatanî anacihûna mwâmi mpu arhenze ngasi mpongano omu Buyahudi n'omu mirhundu isharhu ya Samâriya anacimulaganya kuli ebyôla talenta magana asharhu.

29 Mwâmi anaciyêmêra na kuli ebyôla byoshi anaciyandikira Yônatanî amaruba bene agâla:

30 Mwâmi Demetriyusi kuli mwene wâbo Yônatanî n'oku lubaga loshi lw'Abayahudi omusingo.

31 Rhumurhumire empamîso y'amaruba rhwayandikiraga mwene wîrhu Lastenî oku bimuyêrekîre lyo mumanya ebyali muli ago maruba.

32 Mwâmi Demetriyusi kuli îshe wâge Lastenî, musingo.

33 Rhwarhôte omuhigo gw'okujirira Bene Israheli aminjâ bulya babâ bîra bîrhu banajira ebishingânîne emunda rhuli, okwôla oku bulonza bwâbo bwinjâ barhujirira

34 Rhushubiri babwîra oku Obuyahudi bunali bwâbo na mirhundu isharhu y'oku Samâriya byarhenzibagwa oku Samâriya mpu bilungane n'Obuyahudi byo birigi Efrayimu, Lida, Ramatayimi kuguma n'emirhundu elungîne haguma nayo; oku bunguke bwabagendi harâmya aha Yeruzalemu rhubajirire ogu mulagi ahâli ha okukabahongêsa nka kulya mwâmi anakazagihongerwa ngasi mwâka oku mburho z'omu mashwa n'oku mirehe y'oku mirhi.

35 Na ngasi buhashe rhujira, kurhenga ene abè oku ibarati, abè oku mpongano enali yîrhu, abè omu munyu gulunga, abè oku bimanè bîrhu, rhwalonza okubalekerabyo.

³⁶ Barhakacîkûla, kurhenga ene na ntà mango ciru n'amaguma omu nsiku zayisha, eyôla.

³⁷ Bunôla mujirage obushiru bw'okujira olwandiko ly'eri irhegeko lihâbwe Yônatanî linabikwe oku ntondo ntagatîfu* hâgo hâgo.

Demetriyusi II n'engabo ya Yônatanî barhabâlana omu ntambala yatulagwa aha Antiyokiya

³⁸ Mwâmi Demetriyusi erhi abona oku ecihugo ciri n'omurhûla na ntà kantu kaciri kazibu embere zâge, arhuma engabo yâge ngasi muguma omu mwâge, kuleka emirhwe y'ihanga erya ajaga alonza oku bihugo biri oku nyanja emw'abapagani; na ntyôla emirhwe yoshi y'ababusi bâge yashuba bashombanyi bâge.

³⁹ Trifoni† owali mîra mwîra wa Aleksandro erhi abona oku emirhwe yoshi edwîrhe yacîdudumira Demetriyusi akanya ajà emunda omuharâbu Yamuleku ali, ye wakazâg'îlera Antiyokusi mwâna murhò mugala wa Aleksandro.

⁴⁰ Anacisêza mpu agendimuheba oku ntebe ahâli h'îshe, anacimushambâlira amabî Demetriyusi amâjira goshi na kurhi obukunizi bw'engabo yâge buyôsire. Anacibêra ahôla nsiku zirhali nyi.

⁴¹ Yônatanî anacirhumiza mpu bagendihûna mwâmi Demetriyusi okurhenza emirhwe yali omu lugo lwa Yeruzalemu n'omu zindi nyumpa z'okulwîra zanali omu Buyahudi bulya akazâgilwîsa Israheli.

* **11:37 11, 37** Entondo ntagatîfu yo ntondo ya Siyoni. † **11:39 11, 39** Trifoni, ali muntu orhalama omu bushinganyanya. Lolà 13, 31.

⁴² Demetriyusi anacirhuma mpu bagendibwîra Yônatani erhi arhali wênene najirira okwôla, ci nalonza okukuhêka irenge we n'ishanja lyâwe ngasi mango erhi nankanabona mpashire.

⁴³ Ontumirage bunôla wanajira kwinjà erhi wankantumira abantu bayish'intabâla buly'emirhwe yâni yoshi yayâsire.

⁴⁴ Yônatani amurhumira bantu bihumbi bisharhu bazibu na ba ntwâli eyôla Antiyokiya. Banacijà emunda mwâmi ali naye asîma bwenêne erhi àbabona bayisha.

⁴⁵ Bantu b'olwo lugo bashûbûzanya omwôla lugo mwonêne bantu bihumbi igana na makumi abiri balonza okuyîrha mwâmi.

⁴⁶ Erhi mwâmi abà amâyâkira omu bwâmi bwâge, abantu ba lulya lugo banacifuka enjira z'omu lugo zoshi banarhondêra okulwa.

⁴⁷ Okubundi mwâmi anacihamagala Abayahudi mpu bayîshe bamurhabâle, boshi oku banali bamuzongoloka buzinda balumîra omu lugo loshi. Bayîrha olwôla lusiku hôfi hantu bihumbi igana.

⁴⁸ Bayôca lulya lugo, banyaga olôla lusiku eminyago erhali minyi banacilikûza mwâmi.

⁴⁹ Erhi babona oku Abayahudi bo bakola bagwêrhe olugo bajuguma bajilakira mwâmi emirenge y'okumuyinginga

⁵⁰ mpu orhulambûlire okuboko kwâwe kulyo, Abayahudi baleke okurhulwîsa n'okulwa omu lugo.

⁵¹ Ho na halya banacijandika emirasano yâbo bashenga omurhûla. Abayahudi bakuzibwa bwenêne emunda mwâmi ali n'emwa ngasi boshi banali omu bwâmi, banacishubira e Yeruzalemu

bayisha bakungujire minyago minji.

⁵² Mwâmi Demetriyusi anacishubira oku ntebe yâge y'obwâmi n'ecihugo carhûlûla embere zâge.

⁵³ Ci ahakana ebi ali amâlagana hyoshi; anyihya obwîra bwâge emunda Yônatanani ali, arhanacikengêraga aminjà oyûla amujirîre anacirhondêra okumubabaza bwenêne.

Oburhegesi bwa Simoni omu Betisuri

⁵⁴ Enyuma ly'okola, Trifoni anaciyisha adwîrhe Antiyokusi mwâna murhò, anacimuyîmika mwâmi anacimuyambisa n'ishungwè.

⁵⁵ Kuli ye hashukira ngasi mirhwe yoshi Demetriyusi analibisireko, banacilwîsa oyûla muzinda anakûla omulindi ayâka.

⁵⁶ Trifoni anacirhòla enjavu, anaciyîma omu Antiyokiya.

⁵⁷ Okubundi olya mwâna Antiyokusi anaciyandikira Yônatanani amaruba gali gadesire ntyâla: «Nkuzibuhize omu budâhwa bwâwe nankujizire murhambo w'ebyôla bihugo bini nankuhizire oku mulongo gwa abîra ha mwâmi.»

⁵⁸ Anacimurhumira kuguma ebirugu by'amasholo, na eby'oku ntalulè n'obuhashe bw'okunywêra oku cikombe c'amasholo, obw'okuyambala emyambalo y'akaduku n'okuyambala olugondo lw'amasholo.

⁵⁹ Anacijira mwene wâbo Simoni murhambo w'abalwî b'omu cihugo cilandirire kurhenga e Mashonezo g'e Tiri kujà oku lubibi lw'e Mísiri.

⁶⁰ Okubundi Yônatanani anacikanya ajà ageragera omu cihugo erindi ishiriza ly'olwîshi n'ebishagala; na kuli ye bacîlunga emirhwe

y'Abanya-Sîriya boshi mpu bakazilwîra haguma. Anaciyôsha obôla aha Eskaloni, n'abantu b'eyôla munda bayisha bali mukuza.

⁶¹ Kurhenga ahôla ajà e Gaza. Erhi abantu bâyo bacimuyîgalira enyumvi agorha lulya lugo, ayôca emirhundu yali eburhambi anayinyaga.

⁶² Okubundi abantu b'e Gaza banaciyinginga Yônatani naye abalambûlira okuboko kulyo. Ci konene arhôla nka mpira abâna b'abakulu bâbo anacibarhuma e Yeruzalemu. Anacizunguluka ntyôla ecihugo kuhika aha Damasko.

⁶³ Yônatani anayumva oku abarhambo b'abasirika ba Demetriyusi bali e Kadesi omu Galileya banagwêrhe omuhigo gw'okumalîra obuhimanyi bwâge.

⁶⁴ Abarhabâlira erhi abà amaleka mwene wâbo Simoni omu cihugo.

⁶⁵ Simoni anacijà e Betisuri, akoza yo entambala nsiku zirhali nyi okubundi aluzongoloka.

⁶⁶ Abâli bazongolosirwe ntyôla erhi babà bamamuhûna mpu anayankirîre okuboko kwâge kulyo naye abalambûlirakwo, abarhenza mulya lugo anacilurhôla anacihiramwo abalanzi.

⁶⁷ Yônatani n'engabo yâge banacihanda hôfi n'amîshi ga Genezari na erhi buca mucêracêra banacijà omu kabanda k'Asori.

⁶⁸ Okubundi engabo y'abandi bantu bali bacîfulisire omu ntongo banaciyisha bayegera emunda bali.

⁶⁹ Abantu bali bacîfulisire bafulumuka halya bali bacîfulisire banarhondêra okulwa; abantu ba Yônatani banacîkûla omulindi bayâka.

⁷⁰ Kurhasigalaga omuntu aha nyuma lya Matatiyasi mugala w'Absalomu; na Yûda mugala wa Kalfi, barhambo b'emirhwe.

⁷¹ Okubundi Yônatanî anasharhula emyambalo yâge, acîshîga akatulo omw'irhwe lyâge anacisâlira.

⁷² Anacibahindukira arhondêra okubalwîsa abashubiza nyuma, abalibirhako.

⁷³ Erhi babona kulya balya bantu bâge bayâkaga bagaluka emunda ali, boshi haguma banacishimbulira abashombanyi kuhika aha Kadesi, aha alitwîre ecihando câge, nabo bônene bahanda ahôla.

⁷⁴ Olwo lusiku kwanacifa bantu bihumbi bisharhu muli abôla bashombanyi, Yônatanî anacishubira e Yeruzalemu.

12

Okuyumvikana kw'ecihugo c'e Roma n'ec'e Sparti

¹ Yônatanî erhi abona oku byoshi byajà byagendeka bwinjà kuli ye, anacîcîshoga entumwa azirhuma e Roma mpu bagendi lumûla obwîra bw'Abayahudi haguma n'Abaroma.

² Kwonokwo arhumira Abasparti amaruba omu cihugo coshi erhi ogwôla muhigo guruhuma.

³ Banacijà e Roma bacîheba e kagombe banaciderha mpu: «Yônatanî omudâhwa mukulu n'olubaga loshi lw'Abayahudi barhurhumire okuyishilumûla obwîra n'okunywâna haguma na bo nk'oku byanali amango g'emбере».

⁴ Abagula banacibahà amaruba mpu bahêkere abakulu b'Abaroma banali ngasi hantu bak-abakomêreza okubageza n'omurhûla kuhika omu cihugo c'Abayahudi.

⁵ Alaga empamîso y'agôla maruba Yônatanî arhumiraga Abanya-Sparti:

⁶ «Yônatanî, mudâhwa mukulu, endêko y'olubaga, abadâhwa n'olubaga lwoshi lucisigîre lwa Abayahudi, emwa bene wîrhu Banya-Sparti, omusingo.

⁷ Mîra amaruba garhumagwa emwa. Oniyasi, mudâhwa mukulu garhengaga emwa Ariyusi erhi yeri oku ntebe agôla mango emwinyu, gamanyîsa bene wîrhu nk'oku agâla maruha ganadesire.

⁸ Oniyasi anaciyankirira n'obukuze bunene omuntu wali orhumirwe anayankirira galya maruba galiyandisirwemwo okunywâna n'okukoma obwîra.

⁹ Rhwono ciru akabà rhurhalagiriri kuli ebyôla bintu bya bene ebyôla ebwa kubà rhujira omu kurhurhûliriza ebitabu bitagatîfu* ebiri omu maboko gîrhu,

¹⁰ rhwamâcîshomya okurhuma entumwa emwinyu y'okulumûla ecinyabuguma n'obwîra, lyo rhulekiba nka bigolo emwinyu, bulya minji emyâka yamâgera kurhenga mulikire entumwa emwîrhu.

¹¹ Rhwono ngasi mango rhunakazibakengêra, abè omu nsiku nkulu zîrhu, abè n'ezindi nsiku nkulu ntagatîfu; omu nterekêro rhuhâna, n'omu

* **12:9 12, 9** Ebitabu bitagatîfu: Galya mango Abayahudi bashubululaga ebitabu by'Ebibliya.

masâla nk'oku binakwânîne okukengêra bene wâbo.

¹² Obukulu bwinyu bunarhusimise bwenêne.

¹³ Ci konene rhwêhe, gali mwandu amababale n'entambala zibà zirhuzungulusire; abâmi barhuzongolosire banakarhutulakwo entambala.

¹⁴ Rhurhalonzagya muli agôla mango g'entambala okubalibuza oli mwe oli abandi bunkwa bîrhu n'abîra bîrhu,

¹⁵ bulya rhujira oburhabâle bw'empingu, rhwanalîkuzibwa kuli abôla bashombanyi bîrhu, n'abashombanyi bîrhu boshi badêkerîre.

¹⁶ Co cirhumire rhucîshoga Numeniyusi mugala wa Antiyokusi, na Antipateri mugala wa Yasoni, rhwabarhumire emunda Abaroma bali nti balumûle boshi obwîra, okunywâna kwa mîra.

¹⁷ Rhwanabakomêreza n'okujà emunda muli nti babalamuse banabalêrhere amaruba gîrhu g'okulumûla obwîra n'ecinyabuguma cîrhu.

¹⁸ Na bunôla kwanabà kwinjà okurhushuza kuli okwôla.»

¹⁹ Alaga empamîso y'amaruba barhumiraga Oniyasi:

²⁰ «Ariyusi mwâmi w'Abanya-Sparti, emw'omudâhwa mukulu Oniyasi omusingo.

²¹ “Kwabonekine omu mandiko gayêrekîre ab'e Sparti n'Abayahudi oku agôla mashanja gombi gali maguma n'oku bali b'omu bûko bwa Abrahamu.”

²² “Obwôla rhumanyire okwôla kwanabà kwinjà murhuyandikire erhi muzibuhire”.

²³ “Na nîrhu rhwanashubibayankira. Amasò

ginyu n'ebirugu binyu bibà bîrhu n'ebirhu bibà binyu. Rhuyushwîreko nti babamanyîse okwôla n'akanwa.”»

Yônatanî ayîma omu Sele-Sîriya na Simoni omu Filistiya

²⁴ Erhi bamubwîra oku abarhambo b'abasirika ba Demetriyusi bayishire oku kumulwîsa banadwîrhe engabo nyinji kulusha embere,

²⁵ Yônatanî anacirhenga e Yeruzalemu ajà emunda bali kuhika oku cihugo ca Hamati ntyo arhabalekeraga amango g'okujà omu cihugo câge.

²⁶ Anacirhuma abalangûza omu cihando câbo, na erhi bagaluka bamubwîra oku Bene Sîriya bahizire oku bakugwanyanya budufu.

²⁷ Erhi izûba lihorha Yônatanî anarhegeka engabo yâge mpu babè masù banayôrhe bafumbasire emirasano yâbo obudufu boshi, babè bacîrheganyize okulwa, anacihira bamushonza ntambala embere z'abâbo omu cihando coshi.

²⁸ Ci erhi abashombanyi bâbo bayumva oku Yônatanî na bene wâbo bacîrheganyize okulwa obôba bwabagwârha, entemu yabajà oku murhima banaciyâsa omuliro oku cihando câbo, banaciyâkira.

²⁹ Yônatanî arhakumanyaga elirhali sêzi, bulya bakazâgibona omuliro guyâsire.

³⁰ Okubundi Yônatanî anacibashimba ci arhacibahikagako bulya bali erhi bamâyîkira olwîshi lwa Eleteri.

³¹ Okubundi Yônatanî anacihindamukira Abaharâbu baderhwa Zabadi abahima anabanyaga.

³² Kurhenga ahôla ajà e Damasko azunguluka omu murhundu goshi.

³³ Simoni naye oku bwâge, erhi abà amâhuma enjira yâge anacijà e Askaloni na kuhika oku nyumpa z'okulwîra zàli hôfi; ahindamukira Yope amurhôla.

³⁴ Ali ebwa kubà aliamâyumva oku abantu b'eyôla munda bahizire okuhâna enyumpa yâbo y'okulwîra emwa bene Demetriyusi anacihiraho abalanzi mpu bakaziyilanga. Emikolo e Yeruzalemu

³⁵ Erhi ashubira e Yeruzalemu, Yônatani anashubuza endêko y'abashamuka b'olubaga anacilâlira kuguma nabo okuyûbaka enyumpa z'okulwîramwo omu Buyahudi,

³⁶ okulengeza ebyôgo bya Yeruzalemu enyanya n'okuyûbaka olugurhu luli e karhî k'ecishagala n'olugo lyo byombi biberûlukanwa, ly'olugo luyôrha luyigirwe barhakazâgisaka n'okugulizamwo.

³⁷ Oku badesirage ntyôla mpu babone oku bayûbaka olugo, luhande luguma lw'ecôgo lwa-hongoka lwo lwàli kurhenga oku mugezi kuhika ebushoshôkero bw'izûba, bâna ciyûbaka lulya luderhwa Kafenata.

³⁸ Naye Simoni oku bwâge anaciyûbaka aha Hadida omu Sefela, anacilukomeza bwenêne anacihirako enyumvi n'orhukomyo.

Yônatani agwârha

³⁹ Ci konene Trifoni akazâgilonza okubà mwâmi w'e Aziya, okuyambala ishungwê, n'okugwârha mwâmi Antiyokusi.

⁴⁰ Erhi aciyôboha mpu nkaba Yônatani arhamuzigire arhanamurhabâle okulwa alonza

enjira akamugwarhamwo n'okumuyîrha; erhi abà amâhuma njira yâge ahika aha Beti-Sheani.

⁴¹ Yônatani anacijà emunda ali ayisha adwîrhe engabo ya bihumbi makumi anni balwî ba ntwâli anacirhabâlira Beti-Sheani.

⁴² Erhi abona oku Yônatani ayîshire n'engabo nyinji Trifoni ayôboha okumugwârha. Amuyankirira n'obukuze.

⁴³ Amuyêrekana emw'abîra bâge boshi, amuhà oluhembo anacirhegeka abîra bâge n'emirhwe yâge mpu bakazimuyumva nk'oku bankana-muyunvîrhe yênene.

⁴⁴ Anacibwîra Yônatani erhi: carhumaga orhamya abâla bantu boshi ntyâla ntagwêrhi kulwa na nâwe.

⁴⁵ Bababwîre bagaluke emwâbo, ci ocîshogemwo baguma balya bakulusa onankulikire kuhika aha Ptolemayisi; nakuhà olûla lugo, kuguma n'ezindi nyumpa z'okulwîramwo zoshi, nakuhà eyindi mirhwe n'abarhambo b'oburhegesi, okubundi ncigalukire bulya okola kwo kwa b ndwîrhe.

⁴⁶ Yônatani anacimuyêmêra anacijira nk'oku anamubwîraga; arhuma engabo yâge yanacîshubirira e Buyahudi.

⁴⁷ Asigalana bantu bihumbi bisharhu byônene, na mulibo asiga bihumbi bibiri e Galileya ci-humbi ciguma conene camulusa.

⁴⁸ Ci oku Yônatani anajà ntya omu Ptolemayisi, abantu bâyo bahamika enyumvi, bamugwârha baniga n'engôrho balya boshi banali naye.

⁴⁹ Na muli akôla kasanzi, Trifoni anacirhumama engabo na banyakulwîra oku biterusi mpu

bagendi malîra abantu ba Yônatanî e Galileya n'omu kabanda.

⁵⁰ Ci bôhe erhi bayumva baderha oku Yônatanî anagwâsirwe ananafîre kuguma n'abantu bali bamulusize, boshi bahânana omurhima, bahuma enjira yâbo bayisha banasêzire haguma bakola balilwa.

⁵¹ Balya bali babakulikîre erhi babona oku boshi bakomekîre banahizire okufungira obuzîne bwâbo bashubira nyuma.

⁵² Nabo bashubira buholo emwâbo e Buyahudi. Balakira Yônatanî n'abâbo, obôba bwabagwârha bwenêne, Israheli yêshi ajâ omu mishîbo.

⁵³ Okubundi amashanja goshi ganayûbakaga eburhambi bwâbo gakazilonza okubamalîra bulya bamâkâderha mpu barhacigwêrhi oli murhambo oli burhabâle, rhubarhabâlirage bunôla rhuhirigise izîno lyâbo omu bantu.

V. Simoni mudâhwa mukulu na murhambo w'Abayahudi (143-134 embere za Yezu Kristu)

13

Simoni ahâbwa oburhegesi

¹ Simoni anaciyumva oku Trifoni adwîrhe ashûbûza engabo nyinji mpu arhabâlîre ecihugo c'e Buyahudi anacimalire.

² Erhi abona oku olubaga luyôbohire lunalubire bwenêne, ajâ e Yeruzalemu ahamagala olubaga omu ndêko,

³ abahà omurhima omu kubabwîra erhi: «Mumanyire mweshi ebi bene wîrhu na nânî

najirîre ebiyêrekîre amarhegeko gîrhu na ahantu hîrhu hatagatîfu, mumanyire entambala n'embaka rhwabwîne.

⁴“Co cirhumire bene wîrhu boshi bafîra Israheli nie ono namasigala”.

⁵“Na bunôla, Nyamuzinda ananyîrhe erhi nankaderha nti nababalira obuzîne bwâni omu mango g'embaka, bulya ntali mwinjâ olushire bene wîrhu”.

⁶“Erhiko nkola nâbâ mwihôzi w'olubaga lwâni, wa Ahatagatîfu hîrhu, owa abakazi bîrhu owa abâna bîrhu, kulya kubâ agandi mashanja goshi gashubûzinye mpu garhumalire nshombo erhuma” ».

⁷Obukengêre b'olubaga bwashubiramwo emisî erhi bayumva ebyôla binwa.

⁸Bayâkûza n'izû linene erhi: mpu we murhambo wîrhu ahâli ha Yûda na mwene winyu Yônatani.

⁹Otule entambala yîrhu na ngasi kantu wankarhuhuma rhwanakajira.

¹⁰Okubundi Simoni anacishûbûza abantu b'okulwa boshi; anayûbaka duba duba ebyôgo bya Yeruzalemu anabikomeza omu marhambi.

¹¹Okubundi anacirhuma Yônatani mugala wa Absalomu e Yope n'engabo nyinji naye erhi abâ amalibirhakwo abalanzi anacibêra mulya lugo.

Simoni ahulusa Trifoni omu Yudeya

¹²Trifoni anacirhenga e Ptolemayisi n'engabo nyinji bwenêne mpu agendi lwîsa ecihugo c'e Buyahudi, anacihêka Yônatani anali mushwêke.

¹³Simoni anahira ecirâlo câge aha Hadida aha ishiriza lya akabanda.

14 Erhi Trifoni amanya oku Simoni ye warhôzire oburhambo ahâli ha mwene wâbo Yônatani n'oku acîrheganyize okumulwîsa amurhumira entumwa mpu bagendimubwîra mpu:

15 «Ali oku nfaranga mwene winyu Yônatani agwâsirwe okulyûla oku muhako gwa mwâmi, bulya ali arhegesirwe binji kwo kurhumire rhu-mushwêsire.

16 Orhumage talenta igana za nfaranga na bâna bâge babiri omu bagala nka mpira, lyo hano rhubà rhwamâmulîka alekirhutwîka, kandi buzinda rhwanamuleka n'omurhûla.»

17 Simoni anaciyumva oku ebyôla binwa bamurhumire biri bya kumurhebeba; kurhanarhumaga arharhuma ezôla nfaranga na balya bâna babiri alekicîshombanya n'olubaga, baleke okukaziderha mpu:

18 «Arhali ebwa kubà Simoni arhantumiraga en-faranga na balya bâna kwo kwarhumire Yônatani afà».

19 Anacirhuma abôla bâna na zirya talenta igana z'enfaranga; ci konene Trifoni anywêrha omu binwa byâge, arhalikaga Yônatani.

20 Okubundi Trifoni anaciyisha mpu akola ali muherêrekeza, anioka arhôla enjira y'e Adora; ci konene Simoni n'engabo yâge erhi banajà bamulwîsa ngasi aha anageraga hoshi.

21 Abâli omu nyumpa ntagatîfu okulwîra aha Yeruzalemu banacirhuma entumwa emwa Tri-foni mpu abahikeko omu kugerera omw'irungu, anabalêrhere ebiryo.

22 Trifoni anacirheganya abalwîra oku biterusi bâge boshi mpu bayije, ci muli obôla budufu ol-

ubula lwanacinia lunji arhanaciyijaga erhi olwo lubula lurhuma. Anacigenda ajà e Galadi.

²³ Erhi ahika hôfi na Baskama aniga Yônatani anabishwa ahôla.

²⁴ Okubundi Trifoni anacicîgalukira ashubira omu cihugo câge.

Simoni abisha Yônatani

²⁵ Simoni anacirhuma mpu bagendirhola amavuha ga mwene wâbo Yônatani, anacigabisha aha Modini lugo lw'ababusi bâge.

²⁶ Israheli yêshi amulakira bwenêne n'emirenge minene, banacimushiba nsiku zirhali nyi.

²⁷ Oku cûsho c'îshe na bene wâbo, Simoni ayûbaka kwo enyumpa n'omunâra gwabonekana muliriri omu mabuye magoye embere n'enyuma.

²⁸ Anaciyûbaka nkingi nda ziyêrekerîne, nguma kuli îshe, eyindi kuli nina, n'eyindi kuli bene wâbo bâni.

²⁹ Akengêra okuzizungulusa n'eminâra miliri n'enyanya ahirayo emirasano yâbo mpu bakazibakengererakwo ensiku zoshi. N'aha burhambi bw'eyôla mirasano abinjaho amârho mpu gakazibonwako n'abagera omu nyanja boshi.

³⁰ Kwo eyôla nshinda Simoni ayûbakaga aha Modini yali ntyôla enacihabà kuhika ene.

Demetrijusi wa kabiri amanya Simoni, anahà Abayahudi obundi buhashe buhyâhya

³¹ Trifoni anacijira obwenge kuguma kuli olya mwâmi murhò Antiyokusi, anacimuyîrha.

³² Anaciyîma ahâli hâge ayambala ishungwè ly'e Aziya, anacilêrhera ecihugo mabî manji.

33 Simoni anaciyûbaka enyumpa z'okulwîramwo aha Buyahudi azizungulusa n'eminâra miriri, n'ebyôgo bijire enyanya bwenêne, ahirako enyumvi, n'orhukomyo ahiramwo n'ebiryo.

34 Simoni anacîcîshoga abantu anacibarhuma emwa mwâmi Demetriyusi mpu arhabâle Obuyahudi, bulya ebijiro bya Trifoni kunali kunyaga konene.

35 Mwâmi Demetriyusi anacimushuza kuli birya binwa byâge anacimuyandikira agâla mamba erhi:

36 «Mwâmi Demetriyusi kuli Simoni mudâhwa mukulu na mwîra w'abâmi, oku bashamuka n'oku ishanja ly'Abayahudi omusingo!

37 Rhwabwîne ecimanè c'amasholo n'omushugushugu mwâli murhurhumire, rhunalonzize okujira haguma na ninyu omurhûla loshi n'okuyandikira abà b'omu mikolo yâni amaruba g'okumanyîsa oku murhacishwêsirwi na cici.

38 Ebi rhwalâlîre kuli mwe byanalâlîrwe ebi nâhizire kuli mwe byânahizirwe. Enyumpa z'okulwîramwo mwayûbakaga zinali zinyu.

39 Rhubabonîre obonjo oku mabî mwana-jizire ebwa kurhamanya erhi nîsi akabà mwa-gajizire n'oluhinzo kuhika oku lwene kuguma n'ecimanè mwâli mugwâsirwe okuvurha, n'akabà mwakazivurha elindi ibarati aha Yeruzalemu okwôla kurhacibaga.

40 Akabà hali abahashire okucirhenga omu mirhwe yîrhu banajamwo, bacîyandise, n'omurhûla gubè ekarhî kîrhu.»

⁴¹ Omu mwâka gw'igana na makumi gali nda*, omuzigo gw'amashaja gwahekuka kuli Israheli.

⁴² Olubaga lwa Israheli lwarhondêra okuyandika oku byabîre n'oku malagâno bakazâgijira: «Omu mwâka murhanzi gwa Simoni, mudâhwa mukulu, murhambo w'abalwî n'owa Abayahudi boshi»

Simoni aheba Gazara oku burhegesi bwâge

⁴³ Muli agôla mango Simoni anacitwa ecirâlo câge aha Gazara, anacimuzonga n'emirhwe yâge ayûbaka omunâra gw'omuzizi anacigulêrha oku burhambi bw'olugo; anaciyûbakamwo eminâra anacirhôla olwôla lugo.

⁴⁴ Abâli mulya munâra gwa omuzizi bahamira omu lugo, kwarhuma abantu bajamwo akavango.

⁴⁵ Abalume boshi na bakâbo n'abâna bâbo bagagambira oku byôgo n'emishangi esharhusire bahûna Simoni mpu abalambulire okuboko kwâge kulyo.

⁴⁶ Banakâderha mpu mâshi omanyê orharhujiriraga nk'oku amabî gîrhu ganali ci nk'oku obonjo bwâwe buli!

⁴⁷ Simoni anogêrera n'ôgo musengero gwâbo arhacibalwisagya; ci konene ahulusa abantu b'olwo lugo, acêsa enyumpa zalimwo abazimu anacijamwo n'enyimbo z'okukuza, ez'okushenga n'okuvuga omunkwa.

⁴⁸ Erhi abâ amâbakûla muli olwôla lugo ngasi bigalugalu byoshi ayûbasamwo abantu bashimba

* **13:41 13, 41** Mwâka gwa 170: Elipanda lyabâ omu mwâka 140 embere ly'okuburhwa kwa Kristu.

amarhegeko azibuhya lulya lugo anahiramwo e nyumpa yâge.

Simoni arhêra Yeruzalemu

⁴⁹ Abâli omu cishagala c'e Yeruzalemu, bulya bali bahanzîbwe okugenda e erhi okujà omu cihugo, okugula erhi okuguza, abôla bantu balumwa bwenêne n'ishali n'ecizombo n'abantu mwandu bafà n'ishali.

⁵⁰ Banacisengera omu kuyâma bwenêne emwa Simoni mpu ayankirire amaboko gâbo g'ekulyo, anacibajirira kulya; ci konene abalibirhako omwôla lugo, analushuka mwo ngasi mabî.

⁵¹ Ajamo n'irenge linene omu nsiku makumi abiri n'isharhu z'omwêzi gwa kabiri omu mwâka gw'igana na makumi gali nda bayisha bayimba, bayisha badunda amashami g'emirhi n'enzenze, enambi n'enanga, enyimbo z'okukuza n'ezindi nyimbo bulya omushombanyi wa kurhenga mîra amâhenangulwa.

⁵² Anacirhegeka mpu olwôla lusiku lukazikuzibwa ngasi mwâka muli olwo lusiku n'omwîshingo, anacizibuhya entondo y'aka-Nyamuzinda aha ishiriza ly'olugo, anacibêra ahôla ye n'abà omu mulala gwâge.

⁵³ Okubundi Simoni abona oku omugala Yowane akola ahisire omu mujunja gw'omulume, anacimuhà irhegeko ly'okurhambula emirhwe y'abalwî boshi, anacimuhà Gazara mpu ayûbake ahôla.

14

Simoni ayîma omu murhûla

¹ Omu mwâka gw'igana na makumi galinda n'ibiri, mwâmi Demetriyusi anacishûbûza engabo ahinindikira e Mediya agendilonzayo oburhabâle bw'okulwîsa Trifoni.

² Arsaki mwâmi w'e Persi n'e Mediya erhi ayumva oku Demetriyusi akola ali omu cihugo câge anacirhuma muguma omu barhambo bâge b'okulwa mpu amugwârhe anazîne.

³ Oyûla anacikanya n'erhi abâ amâhima engabo ya Demetriyusi anacimugwârha yenêne anaciy-isha amudwîrhîre Arsaki, naye amushwêka.

⁴ Ecihugo c'Obuyahudi canaciba n'omurhûla omu mango goshi ga Simoni. Alonza aminjà g'olubaga lwâge, oburhegesi bwâge, n'irenge lyagl byasîmîsa olubaga muli ezôla nsiku zoshi.

⁵ Na muli ebyôla byamuhekaga irenge, hali oku anyagaga Yope amujira civuko c'okurhama abona obulyo bw'okuyinjibana n'ebihugo by'omu nyanja.

⁶ Anaciyûshûla ecihugo c'ishanja lyâge, anabâ mwâmi w'ecihugo câge.

⁷ Anagalula Buyahudi banji bali bahesirwe bujâ. Anacigwârha Gazara, Betisuri n'enyumpa y'okulwîramwo, arhenzamwo ngasi hyanali hîgalugalu na ntâye wamudesire kubî.

⁸ Ngasi muguma akahinga ishwa lyâge n'omurhûla, idaho lyayêra bwînjâ, n'emirhi y'amalehe yayâna malehe manji.

⁹ Abashosi bâkola batamîre aha kagombe kantu kaguma konene yo yali nshambâlo yâbo: omurhûla. N'abâna b'emisole bakaziyambala emyambalo y'okulwa bakola balimba.

¹⁰ Simoni abumba ngasi lugo biryo anacihi-

ramwo ngasi byoshi bya nkanazibuhize ezôla ngo kuhika izîno lyâge l'irenge lyahika ciru ah'igulu lihekera.

¹¹ Anacihira omurhûla omu cihugo n'Israheli ashagaluka n'obusîme bunene.

¹² Ngasi muguma ali abutamîre aha mizâbîbu yâge n'aha mibô yâge; ntâye wankadesire mpu abayôbohya.

¹³ Ahusa okukazibalwîsa omu cihugo; abashombanyi bâbo b'abâmi bahi mwa muli ezôla nsiku.

¹⁴ Ashîbirira bwenêne abantu banyinyi b'omu lubaga lwâge; acîyerakana muntu wa bushiru oku kanwa ka Nnâmahanga, amalîra na ngasi banali babî boshi kuguma n'endyâlya.

¹⁵ Ayûshûla obwinjâ n'ebirugu by'aka-Nyamuzinda.

Okushubillumûla endagâno na Sparti na Roma

¹⁶ Erhi bayumva e Roma n'e Sparti olufû lwa Yônatani, bagwârhwâ n'omungo bwenêne.

¹⁷ Ci erhi bacyumva oku Simoni mwene wâbo ye wabîre mudâhwa mukulu ahâli hâge n'oku ye warhambula ecihugo coshi kuguma n'ebishagala byamwo,

¹⁸ banacimuyandikira oku nambi z'ebyûma mpu bashubillumûla endagâno n'obwîra bwâbo bâgwêrhe boshi na Yûda na Yônatani bene wâbo.

¹⁹ Amaruba ganacisomerwa embere z'olubaga loshi aha Yeruzalemu.

²⁰ Alaga n'empamîso y'amaruba Abanya-Sparti bali bayandisire:

«Abagula b'e Sparti n'ecihugo, kuli Simoni mudâhwa mukulu, oku bashamuka, oku badâhwa n'oku bandi bantu bacisigîre b'omu lubaga lwa bene wâbo b'Abayahudi: Omusingo!

²¹ Entumwa zalirhumirwe emw'olubaga lwîrhu, bàrhubwîzire emyanzi y'irenge n'obwinjà bumulimwo, rhwanacisîma erhi rhubabona.

²² Rhwanayandisire omu myanzi y'olubaga ngasi ebi banadesire byoshi, baligi bo Numeniyusi, mugala wa Antiyokusi, Antipateri mugala wa Yasoni ntumwa z'Abayahudi, zâli ziyishire mpu bashubilumûla okunywâna n'obwîra bw'Abayahudi rhweshi nabo.

²³ Kwanasimîsize olubaga okuyandikira abôla bantu n'obukuze n'okuhira empamîso y'ebinwa byâbo omu mbîko y'olubaga ly'olubaga lw'e Sparti lukaziyôrha lubikirire. Banacirhumira Simoni omudâhwa mukulu eyo mpamîso.

²⁴ Enyuma ly'ahôla Simoni anacirhuma e Roma Numeniyusi n'empenzi nênenê y'amasholo buzirho bwa mîna cihumbi, lyo basêza okunywâna boshi nabo.»

Irengi lya Simoni

²⁵ Erhi olubaga lumanya okola lwanaciderha mpu: Kurhi rhwankayêrekamwo Simoni oku rhumuvuzire omunkwa ye n'abâna bâge?

²⁶ Bulya abîre mutungo gwîrhu, yênene, bene wâbo n'enyumpa y'îshe wâbo; omu kulwa kwâbo, balibisirekwo abashombanyi b'Israheli banamuhà omurhûla. «Banaciyandika ebyôla bintu oku nambi z'amarhale, banabigwîka oku minâra oku ntondo ya Siyoni».

27 Alaga empamîso yago:

«Omu nsiku ikumi na munâni z'omwêzi gwa Eluli mwâka gwa igana na makumi galinda n'ibiri, omu mwâka gwa kasharhu gw'okuyîma kwa Simoni mudâhwa mukulu bwenêne.

28 “Embere z'ihano likulu ly'abadâhwa n'ely'olubaga, abaluzi b'ishanja n'abashamuka b'ecihugo, barhumanyîsize” oku:

29 “Omu ntambala nyinji zalibuzagya ecihugo cîrhu, Simoni mugala wa Matatiyasi muguma omu baburhwa b'omu bûko bwa Yoaribu kuguma na bene wâbo, bacîhizire omu mbaka, banahagali abashombanyi b'ishanja lyâbo lyo balanga aka-Nyamuzinda kâbo n'irhegeko banahêsire ishanja lyâbo irenge linene”.

30 “Yônatani anacishûbûza ishanja lyâge anacibà ye mudâhwa walyo mukulu; buzinda ashimânana n'olubaga lwâge”.

31 “Abashombanyi bâbo banacilonza okurhabâlira ecihugo mpu bacisherêze, banarhola aka-Nyamuzinda”.

32 “Okubundi Simoni anaciyimanga, anacilwîra ishanja lyâge anabahà oluhembo”.

33 “Azibuhya ebishagala bya Yûda kuguma na Betisuri, oli oku lubibi halya habâga burhanzi emirasano y'abashombanyi, anacihiraho abalanzi b'Abayahudi”.

34 “Akomeza Yope oli oku nyanja, na Gazara oli oku lubibi lw'Azoti, lwâli mîra lugo lwa bashombanyi anacihirakwo Abayahudi, anacihira ngasi ebi bankanalagîrîreko omu buzîne bwâbo boshi”.

35 “Olubaga lwabwîne obushinganyanya bwa Simoni n'irenge alonzagya okuhà ishanja lyâge,

banacimujira murhambo wâbo mukulu na mudâhwa wâbo mukulu ebyo bijiro byâge byoshi birhuma, kuguma n'obushinganyanya n'obwikubagire ali agwêrhe oku ishanja lyâge, na bulya ali ajizire oku anahashire koshi lyo ahêka olubaga lwâge enyanya”.

³⁶ “Amango anacirimwo omûka, byoshi byagendeka bwinjâ omu maboko gâge. Kuhika amashanja gahulusibwa omu cihugo c'Abayahudi kuguma n'âbabâga omu cishagala ca Daudi aha Yeruzalemu, abâli bamâciyûbakira enyumpa y'okulwîramwo, bakazirhengamwo bagendilwa banagaluka, ntyôla omu marhambi g'aka-Nyamuzinda basherêza bwenêne obutagatîfu bwâge”.

³⁷ “Ahiraho Abayahudi, anahazibuhya mpu lyo akayôrha alanga omurhûla gw'ecihugo n'ogw'olugo, anaciyûshûla kujâ enyanya ebyôgo bya Yeruzalemu”.

³⁸ “Muli okwôla mwâmi Demetriyusi amanya anayêmêra okubâ mudâhwa mukulu kwâge”.

³⁹ “Amuhira, amuganjira omu bîra bâge ana-mukuza n'irenge linene”.

⁴⁰ “Bulya amâyumva oku Abaroma bakola baderha mpu Abayahudi bîra bâbo, bunkwa bâbo na bene wâbo, n'oku bayankirire irenge linene abâli barhumirwe na Simoni”.

⁴¹ “Abayahudi n'abadâhwa bahizire Simoni mpu abè murhambo na mudâhwa mukulu ensiku zoshi, kuhika habonekane omulêbi wankanayêmêrwa, n'oku abâ ye murhambo w'abalwî bâbo”.

⁴² “Oku akazilanga aka-Nyamuzinda; oku

akayimanza abarhambo bakazikolêsa emikolo y'oluba ga loshi, ecihugo, emirasano, enyumpa z'okulwîramwo”;

43 “oku akalanga aka-Nyamuzinda; oku boshi bamuyumva; oku ebiyandikwa omu cihugo byoshi byakahirwa kw'izîno lyâge n'oku ayam-bisibwa emishangi y'akaduku n'amasholo”.

44 “Ntâye oli omu lubaga, oli omu badâhwa oyêmêrwe okudalika ebyôla byoshi nîsi erhi okulahira oburhegesi buhanyirwe naye, ntaho baderhage mpu bashûbûza abantu omu cihugo buzira kuyêmêrerwa naye, ntâye oyêmêrwe okuyambala emishangi y'akaduku nîsi erhi okuyambala isonga ly'amasholo”.

45 “Ngasi yêshi wankajira oku eryôla irhegeko lirhadesiri nîsi erhi okurhashimba binwa biguma biguma muli byo, kukwânîne ahanwe?”

46 “Kusimîsize olubaga loshi okuhà Simoni obuhashe bw'okujira nk'okwôla irhegeko linarhuhunyire”.

47 “Simoni anaciyêmêra, ayêmêra n'okujira bwinjà ogwôla mukolo gw'omudâhwa mukulu, okurhambula abalwî, okurhegeka Abayahudi, abadâhwa n'oku ba mukulu wa byoshi”.

48 “Bahiga okuyandika ebyôla byoshi oku nambi z'amarhale n'okubibîka omu ndalâlâ y'aka-Nyamuzinda, halya hantu hakazibonekana”.

49 “N'okubîka empamîso omu ciyumpa c'embîko, halya Simoni yêne n'abâna bâge bayîshikazihuma.”»

15

Amaruba ga Mwâmi Antiyokusi wa kali nda

¹ Ci muli agôla mango Antiyokusi mugala wa Demetriyusi anacirhuma amaruba kurhenga ebwa bihugo biri omu nyanja, emwa Simoni mudâhwa na murhegesi mukulu w'Abayahudi, kuguma na olubaga loshi.

² Agôla maruba ko gali gayandisirwe ntyâla: «Mwâmi Antiyokusi emwa Simoni mudâhwa mukulu na murhegesi mukulu n'oku ishanja lyoshi ly'Abayahudi, omusingo.

³ Ebwa kubà abantu babî, bayansire obwâmi bwa ababusi bîrhu, ebwa kubà nalonza okushu-bibuyanka na nshubibuyimanza nk'oku byanali embere, ebwa kubà namashubûza emirhwe minji y'abalwî b'abalimya namanahakira mârho manji g'okulwa,

⁴ ebwa kubà nalonza okuyikirira omu cihugo nshimbululemwo balya boshi banadwîrhe ba sherêza olubaga lwîrhu banashandazize bishagala binji omu bwâmi bwâni,

⁵ nshubiri kukûlira ngasi ebi abâmi babusi bâni banali bàkukûlîre byoshi.

⁶ Nkuhîre obuhashe bw'okujira enfaranga zirikwo ensanamu yâwe* omu cihugo câwe.

⁷ Yeruzalemu n'aka-Nyamuzinda bibè n'omurhûla; ngasi mirasano wanajizire na ngasi nyumpa za kulwiramwo anajizire zoshi zinayôrhe zâwe.

* **15:6 15, 6** Enshushano eri oku nfaranga, ciri cimanyîso c'oli oku ntebe omu cihugo.

⁸ Ngasi myenda wanalîre nîsi erhi wânalye oku mbîko y'ebirugu by'ebwâmi yoshi enakubabalirwe, bunôla n'agandi mango goshi.

⁹ Amango rhwashubira omu bwâmi bwîrhu rhwakukuza n'irenge lya ngasi lubero we, ishanja lyâwe, aka-Nyamuzinda, kuhika irenge lyâwe limanyikane omu igulu lyoshi.»

¹⁰ Omu mwâka gwa igana na makumi gali nda n'ini, Antiyokusi anahuma enjira yâge akola alij'omu cihugo c'ababusi bâge, emirhwe y'abasirika yoshi yanakunjukira emunda ali kuhika bantu basungunu bônene bayôrha boshi na Trifoni.

¹¹ Mwâmi Antiyokusi anakulikira Trifoni, naye anaciyâkira aha Dora omu nyanja,

¹² erhi amâbona oku obuhanya bwamamujako bulya engabo yâge yoshi yamuyâsire.

¹³ Antiyokusi anaciyisha atwa ecirâlo embere za Dora na balwî bihumbi igana na makumi abirhi na birhanu na bihumbi munâni by'abalwîra oku nfarasi.

¹⁴ Azonga olugo loshi nago amârho olwago lunda gagorha lulya lugo loshi, naye alurhulungula enyunda zoshi oku idaho n'omu nyanja ntâye wankarhenziremwo nîsi erhi okujamwo.

Okuyumvanya kuhyâhya n'Abaroma

¹⁵ Muli agôla mango Numeniyusi n'abâli bamulusize banacirhenga e Roma banaciyisha badwîrhîre abâmi amaruba n'oku bihugo, agôla maruba gali maya ndike ntyâla:

¹⁶ «Luciusi murhambo w'Abaroma, kuli mwâmi Ptolemeyo, omusingo!

17 Entumwa z'Abayahudi bali bayishire emwîrhu nka banywazimu na nka bîra bîrhu mpu balilumûla obwîra na okunywâna nîrhu, bali barhumirwe n'omudâhwa mukulu Simoni n'olubaga loshi lw'Abayahudi.

18 Bali bayishire banadwîrhe empenzi y'amasholo ya mîna cihumbi.

19 Rhwamâbona oku kuli kwinjâ okuyandikira abâmi n'ebihugo mpu bamanye barhabal-ibuzagya, barhabatulagakwo entambala, oli oku lugo lwâbo oli oku cihugo câbo n'okurhanywâna n'abandi bankayish'ibatulakwo entambala buzinda.

20 Rhwalonzize okuyankirira kuli bo eyôla mpenzi.

21 Kuziga akabâ abantu babî bayâkire e mwâwe barhenga omu cihugo câbo, onabahè omudâhwa mukulu Simoni abahane nk'oku oburhegesi bwâbo bunadesire.»

22 Maruba ga bene agôla ganaciyandikirwa mwâmi Demetriyusi, mwâmi Atali, mwâmi Ari-yarati na mwâmi Arsaki,

23 kuguma n'oku bihugo byoshi: Sampsami, Sparti, Delo, Mindo, Sikiyoni, Kariya, Samo, Pam-filiya, Likiya, Halikarnaso, Rodo, Faseli, Kosi, Side, Arado, Gortina, Nido, Cipro na Kirena.

24 Banacijira empamîso y'agôla mamba kuli Simoni mudâhwa mukulu.

Antiyokusi wa kali nda ahinduka mushom-banyi wa Simoni

25 Mwâmi Antiyokusi ali amâtwa ecirâlo embere za Dora, ajâ ayêgeza emirhwe yâge omu ngasi muhanda ayisha ayûbaka emirasano y'okulwa.

Anacigorha Trifoni kuhika ntâye wankadesire mpu ajamwo nîsi erhi okuhulukamwo.

²⁶ Okubundi Simoni anacimurhumira bantu bihumbi bibiri bya balwî bakulu haguma n'enfaranga n'amasholo n'emirasano ya ngasi lubero.

²⁷ Mwâmi arhalonzagya okubiyankirira ci avuna okulagânana kwâge kw'embere boshi na Simoni anaciyîrha obwîra boshi naye.

²⁸ Anacimurhumira Atenobiyusi, muguma omu bîra bâge mpu bagendi yumvanya boshi naye anamubwîre erhi: «Wayansire Yope, Gazara n'olugo lwa Yeruzalemu n'obwôla byâli bishagala bya obwâmi bwâni.

²⁹ “Washerêzize amashwa g'ebyôla bishagala; wahagwîre kubî ecihugo, wanacîrhôlera hantu hanji omu bwâmi bwâni”.

³⁰ “Bunôla orhugalulirage birya bishagala wanyagaga n'empongano wakazâg'ihongêsayo kuleka omu Buyahudi”.

³¹ “Akabâ arhali ntyôla olyulage ahâli habyo talenta magana arhanu na kw'ebi wahagwîre n'ebi wakazâg'ihongêsa kuli ebyôla bishagala zindi talenta magana arhanu: n'akabâ arhali ntyôla rhwayishikulwîsa”.

³² Atenobiyusi olya mwîra wa mwâmi erhi ahika aha Yeruzalemu abona oku binjà by'aha mwa Simoni, ecîbo carheganyîbwe, eby'okulya bibwîkîrwe n'ebirugu by'amasholo n'amarhale, n'ebindi birugu binjà: azânwa! Ci kurharhumaga arhamushambalira birya binwa bya mwâmi.

³³ Simoni anacimubwîra erhi: «Arhali ci-hugo c'ihanga rhwarhôte, arhanali bintu bya

wundi rhwanyazire ci konene kali kashambala k'ababusi bîrhu, mango maguma abashombanyi bîrhu babinyaga konene.

³⁴ Kône rhwe rhukanabona amango gakwânîne, rhunashubirhôla akashambala k'ababusi bîrhu.

³⁵ Kuli oyôla Yope na Gazara wahûna, birya bishagala bali bamâlibuzamwo olubaga lwîrhu n'ecihugo cîrhu. Rhwalyûla kuli byo talenta igana.» Atenobiyusi arhamushuzagya akanwa.

³⁶ Ci acîshubirira emunda mwâmi ali n'oburhè bunene, anacimushambâlira ishuzo lya Simoni, obugale bwâge, na ngasi bindi anabwîne; mwâmi anacibà n'obukù nizi bunji bwenêne.

Kendebeyo murhambo mukulu

³⁷ Trifoni anacijà omu bwârho anacicîyâkira aj'e Ortosiya.

³⁸ Mwâmi anacisimika Kendebeyo murhambo w'okwôla nyanja, anacimuhà emirhwe y'abasirika ka bagenda n'amagulu n'abalwîra oku nfarasi.

³⁹ Anacimurhegeka mpu atwe ecirâlo câge aha ishiriza lya Yudeya, mpu ayûbake Kedroni† azibuhye enyumvi, analwîse olubaga. Mwâmi naye okubundi anacikulikira Trifoni.

⁴⁰ Kendebeyo erhi ajà aha Yamniya arhondêr'okujira olubaga burhè, okujà omu Buyahudi okujakwanyaga n'okuyîrha.

⁴¹ Anaciyûbaka Kedroni, anahiraho banyakulwîra oku nfarasi, n'eyindi mirhwe

† 15:39 15, 39 Kedroni, lugo luyegerire Yamuniya na Gazara. Trifoni abirindisirwe na mwâmi kuhika elubibi lw'Apameya, acîloha e rwîshi.

agaligend'ikalingira abantu omu njira y'e Yudeya nk'oku mwâmi anamurhegekaga.

16

Abâna ba Simoni bahima Kendebeyo

¹ Yowane anacirhenga e Gazara, anaciyisha al-ibwîra îshe Simoni ebi Kendebeyo adwîrhe akola byoshi.

² Simoni anacihamagala abagala bakulu oku banali babiri, Yûda na Yowane, anacibabwîra erhi: Bene wîrhu na nâni, kuguma n'enyumpa ya Larha, rhwalwire entambala z'Israheli kurhenga rhuli barhò kuhika bunôla, n'ebintu byanaka-gendeka bwinjà omu maboko gîrhu kuhika kanji kanji rhwabà rhwe rhukaziyôkola Israheli.

³ Nkolaga mushosi bunôla, n'oku burhabâle bwa Nnâmahanga mukola mugwêrhe emyâka erhali minyi mujage ahâli hâni n'ahâli mwene mukanye mugendilwîra ishanja lîrhu n'oburhabâle bw'enyanya bubè haguma ninyu.

⁴ Okubundi anacicîshoga omu cihugo, balwî bihumbi makumi abiri n'abalwîra oku nfarasi bakanya bajilwîsa Kendebeyo; banacigeza obudufu aha Modini.

⁵ Erhi babà bamâzûkiriza sêzisêzi, banakanya bajà ebwa kabanda, lolà oku enkûmo y'abasirika balambagira n'amagulu, na banyakulwîra oku nfarasi, anaciyisha emunda bali; ci konene omugezi gwabajà ekarhî.

⁶ Yowane n'abantu bâge banacitwa icumbi aha ishiriza lyâbo. Erhi babona oku engabo yâge yayôbohire okuyîkira ogwôla mugezi, anaciyîkira

ye wa burhanzi; erhi engabo emulangira, nabo bayîkira enyuma zâge.

⁷ Anacigabanya engabo yâge, akerekanya banyakulwîra oku nfarasi haguma n'abagenda n'amagulu; ci erhi n'abalwîra oku nfarasi b'abashombanyi banali banji bwenêne.

⁸ Banacishekeza emishekera, Kendebeoyo anacihimwa ye n'engabo yâge. Banji bakumba, batumirhwa okufâ n'abasigalaga bagendiyâkira omu nyumpa y'okulwîra.

⁹ Okubundi Yûda mwene wâbo Yowane anacitumirhwa; ci Yowane anakungusha abashombanyi kuhika Kendebeoyo ahika aha Kedroni ali amâyûbaka.

¹⁰ Banyakuhimwa bayâkira omu minâra eri omu ishwa ly'Azoti naye anacidûlika lulya lugo muliro. Bantu bihumbi bibiri muli bo banacifâ. Yowane anacishubira e Buyahudi n'omurhûla.

Okufâ kwa Simoni n'okuyîma kw'omugala Yowane

¹¹ Ptolemeyo mugala wa Abubosi erhi amâyîmikwa murhambo w'abalwî, omu kabanda ka Yeriko; ali agwêrhe masholo manji na marhale manji,

¹² bulyâla abâga mukwî w'omudâhwa mukulu,

¹³ Omurhima gwâge gwacivuna bwenêne kuli okwôla; alalikira okubâ murhambo w'ecihugo, anacihiga okuyîrhira I Simoni n'abagala omu bwenge.

¹⁴ Lêro Simoni erhi ajâ arhangula ebishagala bya Yudeya anaciyandagalira e Yeriko, ye n'abagala Matatiyasi na Yûda, omu mwâka

gw'igana na makumi gali nda na nda omu mwêzi gw'ikumi na muguma gwâli mwêzi gwa Shebati*.

¹⁵ Mwene Abubosi anacikolêsa obulyâlya anacibayankirira omu hiyumpa hisungunu hy'okulwîra, hiderhwa Doki, yênene wahiubakaga. Anacibarheganyizamwo idinye linene, anacifulikamwo abantu.

¹⁶ Simoni erhi abà amalimbuka boshi n'abagala, Ptolemeyo anacipamuka boshi n'abantu bâge, bacirhuluba emirasano yâbo, bacîhunikakwo Simoni omu karhî k'idinye, bamuniga ye n'abagala babiri na bambali basungunu.

¹⁷ Ahenya ntyôla ebirhahenywa, agalula amabî oku minjâ.

¹⁸ Ho na halya Ptolemeyo anaciyandikira mwâmi kulya, anacimuhûna mpu amurhumire emirhwe y'okuyîshimurhabâla mpu amuhà ecihugo n'ebishagala by'Abayahudi.

¹⁹ Anacirhuma e Gazara mpu bagendiyîrha Yowane, anacirhumiza abahongêsa mpu baj'emunda ali mpu bayîshirhôla enfaranga, amasholo na ngasi bindi bya luhembo.

²⁰ Anacirhuma abandi mpu bagendirhôla Yeruzalemu n'entondo y'aka-Nyamuzinda.

²¹ Ci konene muntu muguma lebè anacibashokolera anajibwîra Yowane omu Gazara, okunigwa kw'îshe na bene wâbo, anaciyûshûla erhi: «Anarhumire kuguma abandi mpu bayishikuniga».

* **16:14 16, 14** Omwêzi gwa Shebati gwo mwêzi gwa burhanzi na gwa kabiri g'e mwâka gwa 134 embere ly'okuburhwa kwa Yezu Kristu.

²² Erhi Yowane amanya kulya yêshi afà mungo, anacirhuluba balya bantu balibarhumirwe mpu bamunige, abayîrhîsa, bulya ali amanyire oku balonza okumuniga.

²³ Ebisigîre oku bijiro bya Yowane, entambala atuzire, okuhimana ahimîne, ebyôgo ayûbasize n'omukolo gwâge,

²⁴ lolà oku ebyôla byoshi biri biyandike omu bitabu by'obudâhwa bwâge, kurhenga amango anabâga mudâhwa mukulu erhi îshe amâfâ†.

† **16:24 16, 24** Kurhengaho, rhukola rhumanyire enganîro y'Abayahudi omu citabu ca muntu muguma izîno lyâge Yozefu. Ecitabu ca Makabeyo cihwire n'omurhondêro gw'obudâhwa bwa Yowane Hirkani, Mudâhwa mukulu wa burhanzi omu mulala gw'Abahasimoni (134-104 embere ly'okuburhwa kwa Yezu Kristu). Abâna ba Yowane Hirkani barhegeka kuhika mwâka gwa 63 embere ly'okuburhwa kwa Yezu Kristu.

BIBLIYA NTAGATIFU OMU MASHI
The Holy Bible in the Shi language of the Democratic
Republic of the Congo: Bibliya Ntagatifu omu mashi
(Bible with Deuterocanon)
La Sainte Bible en langue shi de la République
démocratique du Congo

copyright © 2024 BUKAVU Mashi and other Kivu Languages Bible

Language: Mashi (Shi)

Contributor: BUKAVU Mashi and other Kivu Languages Bible

Bibliya aha nfune ajage n'emurhima n'omu bijiro

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

If you make any changes to the text, you must indicate that you did so in a way that makes it clear that the original licensor is not necessarily endorsing your changes.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

Note that in addition to the rules above, revising and adapting God's Word involves a great responsibility to be true to God's Word. See Revelation 22:18-19.

2025-07-02

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 1 Jul 2025 from source files dated 2 Jul 2025

32d7d8c6-4f1f-556c-bf3d-9ed771bbfd1e